קבלה · בעל הסולם

הקדמות לחכמת האמת - ספר הזוהר

הרב יהודה לייב הלוי אשלג

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

הקדמות לחכמת האמת - ספר הזוהר

הרב יהודה לייב הלוי אשלג

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/הקדמות-לחכמת-האמת-ספר-הזוהר/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
פרק ב 5
פרק ג 6
פרק ד 7
פרק ה 8
פרק ו 8
פרק ז 9
פרק ח 9
פרק ט 10
פרק י 11
פרק יא 12
פרק יב 12
פרק יג 13
פרק יד 14
פרק טו 15
פרק טז 15
פרק יז 16
פרק יח 17
פרק יט 18
פרק כ 18
פרק כא 19
פרק כב 20
פרק כג 20
פרק כד 21
פרק כה 21
פרק כו 22
פרק כז 23
פרק כח 23
פרק כט 24
פרק ל 25
פרק לא 25
פרק לב 26
פרק לג 27
פרק לד 28
פרק לה 28
פרק לו 28
פרק לז 29
פרק לח 29
פרק לט 29
פרק מ 30
פרק מא 31
פרק מב 31
פרק מג 32
פרק מד 33
פרק מה 34
פרק מו 34
פרק מז 35
פרק מח 36
פרק מט 36
פרק נ 37
פרק נא 38
פרק נב 39
פרק נג 39
פרק נד 39

פרק נה 39
פרק נו 40
פרק נז 40
פרק נח 41
פרק נט 42
פרק ס 42
פרק סא 42
פרק סב 43
פרק סג 44
פרק סד 45
פרק סה 46
פרק סו 46
פרק סז 47
פרק סח 47
פרק סט 48
פרק ע 49
פרק עא 50

פרק א

שאלות וחקירות

א. רצוני בהקדמה זו לברר איזה דברים פשוטים לכאורה, כלומר אשר ידי הכל ממשמשות בהם והרבה דיו נשפכה בכדי לבררם, ובכל זאת עדיין לא הגענו בהם לידי ידיעה ברורה ומספקת.

שאלה א': מה מהותנו.

שאלה ב': מה תפקידנו בשלשלת המציאות הארוכה, שאנו טבעות קטנות הימנה.

שאלה ג': הנה כשאנו מסתכלים על עצמנו, אנו מרגישים את עצמנו מקולקלים ושפלים עד שאין כמונו לגנות – וכשאנו מסתכלים על הפועל שעשה אותנו, הרי אנו מחויבים להימצא ברום המעלות שאין כמוהו לשבח. כי הכרח הוא שמפועל השלם תצאנה פעולות שלמות.

שאלה ד': לפי שהשכל מחייב, הלא הוא ית' הטוב ומטיב שאין למעלה הימנו ית', ואיך ברא מלכתחילה כל כך הרבה בריות שתתענינה ותתייסרנה בכל ימי היותן, והלא מדרך הטוב להטיב, ועל כל פנים לא להרע כל כך.

שאלה ה': איך אפשר שמהנצחי שאין לו ראשית ואין לו תכלית, תמשכנה בריות הוות וכלות ונפסדות.

פרק ב

ב. ובכדי לברר כל זה בשלמות צריכים אנו להקדים איזה חקירות. ולא ח"ו במקום האסור, דהיינו בעצמותו של הבורא ית', אשר 'לית מחשבה תפיסא בו כלל וכלל' ואין לנו משום זה שום מחשבה והגה בו ית' – אלא במקום שהחקירה היא מצוה, דהיינו החקירה במעשיו ית', כמצוה לנו בתורה (דבה"י א' כח, ט): "דע את אלהי אביך ועבדהו", וכן אומר בשיר היחוד (ליום חמישי): "ממעשיך הכרנוך".

והנה חקירה הא' היא: איך יצויר לנו שהבריאה תהיה מחודשת, שפירושו דבר חדש שלא היה כלול בו ית' מטרם שבראו, בה בעת שברור לכל בעל עיון שאין לך דבר שלא יהיה כלול בו ית', וכן השכל הפשוט מחייב, כי כלום יש לך נותן מה שאין בו.

חקירה הב': אם תמצא לומר שמבחינת כל יכלתו ודאי הוא שיכול לברוא יש מאין, דהיינו דבר חדש שאין לו שום מציאות בו ית'. נשאלת השאלה, מה היא מציאות הזו שיתכן להחליט עליה שאין לה שום מקום בו ית' אלא היא מחודשת.
חקירה הג': במה שאמרו המקובלים שנשמתו של אדם היא חלק אלוה ממעל, באופן שאין הפרש בינו ית' לבין הנשמה, אלא שהוא ית' 'כל' והנשמה 'חלק'. והמשילו זה לאבן הנחצבת מההר, שאין הפרש בין האבן לבין ההר אלא שזה 'כל' וזו 'חלק'. לפי זה יש לחקור, הא תינח אבן הנחלקת מההר, שהיא נפרדת מההר על ידי גרזן המוכן לכך ונפרד על ידו ה'חלק' מה'כל', אבל איך יצויר זה בו ית' ויתי, שיפריד חלק מן עצמותו ית' עד שיצא מעצמותו ית' ויהיה 'חלק' נבדל הימנו, דהיינו לנשמה, עד שיתכן להבינה רק כחלק מעצמותו ית'.

פרק ג

ג. חקירה הד': כיון שמרכבת הסטרא אחרא והקליפות רחוקה מקדושתו ית' מהקצה אל הקצה עד שלא תצויר הרחקה כזאת – איך אפשר שתתמשך ותתהוה מהקדושה ית'. ולא עוד אלא שקדושתו ית' תקיים אותה.
חקירה הה': ענין תחיית המתים. כיון שהגוף הוא דבר בזוי כל כך, עד שתכף מעת לידתו נידון למיתה וקבורה, ולא עוד אלא שאמרו בזוהר (עי' זוהר תרומה אותיות רפד, תנז) שמטרם שהגוף נרקב כולו לא תוכל הנשמה לעלות למקומה לגן עדן, כל עוד שיש איזה שיור הימנו – אם כן מהו החיוב שיחזור ויקום לתחיית המתים, וכי לא יוכל הקב"ה לענג את הנשמות בלעדו. ויותר תמוה מה שאמרו חז"ל, שעתידים המתים לקום ולהחיות במומם, כדי שלא יאמרו אחר הוא, ואח"ז ירפא את המומים שלהם (זוהר אמור אות נא). ויש להבין, מה אכפת לו להקב"ה שיאמרו אחר הוא, עד שבשביל זה הוא יחזור ויברא את המום שבהם ויוצרך לרפאותם.
חקירה הו': במה שאמרו ז"ל אשר האדם הוא מרכז כל המציאות, שכל העולמות העליונים ועולם הזה הגשמי וכל מלואם, לא נבראו אלא בשבילו (זוהר תזריע אות קיג), וחייבו את האדם להאמין שבשבילו נברא העולם (סנהדרין לז,א) – שלכאורה קשה להבין שבשביל האדם הקטן הזה שאינו תופס ערך של שערה בערך מציאות

העולם הזה, ומכל־ שכן בערך כל העולמות העליונים שאין קץ להם ולרוממותם, טרח הקב"ה לברוא כל אלו בשבילו. וכן למה לו לאדם כל זה.

פרק ד

פרק א': הרצון לקבל

תכלית הבריאה

ד. ובכדי להבין כל אלו השאלות והחקירות, תחבולה האחת היא להסתכל בסוף המעשה, כלומר בתכלית הבריאה. כי אי אפשר להבין שום דבר באמצע מלאכתו אלא מסופו. וזה ברור הוא שאין לך פועל בלי תכלית. כי רק מי שאינו שפוי בדעתו תמצאהו פועל בלי תכלית.

ויודע אני שיש מתחכמים פורקי עול תורה ומצוות, שאומרים שהבורא ית' ברא את כל המציאות ועזב אותה לנפשה, כי מחמת האפסיות שבאלו הבריות, אינו מתאים לבורא ית' לרוב רוממותו להשגיח על דרכיהן הפעוטות והמגונות. אכן לא מדעת דברו זאת. כי לא יתכן להחליט על שפלותנו ואפסותנו, מטרם שנחליט שאנחנו עשינו את עצמנו ואת כל אלו הטבעים המקולקלים והמגונים שבנו. אבל בה בעת שאנו מחליטים אשר הבורא ית', השלם בכל השלמות, הוא בעל המלאכה שברא ותיכן את גופותנו, על כל מיני נטיות הטובות והמגונות שבהם – הרי מתחת יד הפועל השלם לא תצא לעולם פעולה בזויה ומקולקלת, וכל פעולה מעידה על טיב פועלה, ומה אשמתו של בגד מקולקל אם איזה חייט לא יוצלח תפר אותו? עי' כגון זה במסכת תענית (כ, א): מעשה שבא ר' אלעזר בר"ש וכו', נזדמן לו אדם אחד שהיה מכוער ביותר וכו'. אמר לו, כמה מכוער אותו האיש וכו'. אמר לו, לך ואמור לאומן שעשאני: כמה מכוער כלי זה שעשית וכו', עש"ה.

הרי שמתחכמים האלו לומר שמסיבת שפלותנו ואפסותנו אין מתאים לו ית' להשגיח עלינו ועזב אותנו, הם אינם אלא מכריזים על חוסר דעתם בלבד. ודמה לך אם היית פוגש איזה אדם שימציא לו לברוא בריות מלכתחילה בכדי שתתענינה ותתייסרנה בכל ימי חייהם, כמונו, ולא עוד אלא להשליך אותן אחר גיוו מבלי שירצה אפילו

להשגיח בהן כדי לעזרן מעט – כמה היית מגנה ומזלזל בו. והיתכן להעלות על הדעת כזה על מחויב המציאות ית' וית'.

פרק ה

ה. ולפיכך השכל הבריא מחייב אותנו להבין את ההיפך מהנראה בשטחיות, ולהחליט שאנו באמת בריות טובות ונעלות ביותר עד שאין קץ לחשיבותנו, דהיינו ממש באופן הראוי והמתאים לבעל המלאכה שעשה אותנו. כי כל משהו חסרון שתרצה להרהר על גופותנו, הנה אחר כל מיני תירוצים שאתה מתרץ לך, הוא נופל רק על הבורא ית' שברא אותנו ואת כל הטבעים שבנו. שהרי ברור ש'הוא עשנו ולא אנחנו', גם ידע כל אלו התהלוכות אשר תמשכנה לצאת מכל אלו הטבעים והנטיות הרעות שנטע בנו.
אלא הוא הדבר אשר אמרנו, שצריכים אנו להסתכל על סוף המעשה ואז נוכל להבין הכל. ומשל בפי העולם: אל תראה דבר לשוטה באמצע מלאכתו.

פרק ו

ו. וכבר הורונו חז"ל (עי' ע"ח שער הכללים פ"א בתחילתו), שלא ברא הקב"ה את העולם אלא בכדי לְהַנּוֹת לנבראיו. וכאן אנו צריכים להשים את עינינו וכל מחשבותינו, כי הוא סוף הכוונה והמעשה של בריאת העולם. ויש להתבונן, כיון שמחשבת הבריאה היתה בכדי להנות לנבראיו, הרי הכרח הוא שברא בנשמות מידת רצון גדולה עד מאד לקבל את אשר חשב ליתן להן. שהרי מידת גדלו של כל תענוג וכל הנאה מדודה במידת גדלו של הרצון לקבל אותו. עד שכל שהרצון לקבלו גדול יותר, הנה בשיעור הזה מידת התענוג גדולה ביותר, וכל שהרצון לקבלו פחות יותר, הרי באותה המידה נפחת שיעור התענוג מהקבלה. הרי שמחשבת הבריאה בעצמה מחייבת בהכרח לברוא בנשמות רצון לקבל בשיעור מופרז ביותר, המתאים למידת התענוג הגדול שכל יכלתו חשב לענג את הנשמות. כי התענוג הגדול והרצון לקבל הגדול עולים בקנה אחד.

פרק ז

הבריאה המחודשת

ז. ואחר שידענו זה, כבר הגענו להבין חקירה הב' עד סופה בבירור מוחלט. כי חקרנו לדעת מה היא המציאות שאפשר להחליט עליה בבירור שאינה מצויה ואינה נכללת בעצמותו ית', עד שנאמר שהיא בריאה מחודשת יש מאין.
ועתה שידענו בבירור שמחשבת הבריאה שהיא בכדי להנות לנבראיו, בראה בהכרח מידת 'רצון לקבל' ממנו ית' את כל הנועם והטוב הזה שחשב בעדם. הנה הרצון לקבל הזה, ודאי שלא היה כלול בעצמותו ית' מטרם שבראו בנשמות, כי ממי יקבל? הרי שברא דבר מחודש שאינו בו ית'.
ויחד עם זה מובן על פי מחשבת הבריאה, שלא היה צריך כלל לברוא משהו יותר מהרצון לקבל הזה. שהרי בריאה מחודשת הזו, כבר מספקת לו ית' למלאות כל מחשבת הבריאה שחשב עלינו להנות אותנו. אבל כל המילוי שבמחשבת הבריאה, דהיינו כל מיני הטבות שחשב בעדנו, כבר הן נמשכות בהמשכה ישרה מעצמותו ית', ואין לו ענין לברוא אותן מחדש בעת שכבר הן נמשכות יש מיש אל הרצון לקבל הגדול שבנשמות. והנה נתברר לנו בהחלט, שכל החומר כולו, מתחילתו עד סופו, שבבריאה המחודשת – הוא רק 'הרצון לקבל'.

פרק ח

הנשמות – חלק אלקי ממעל

ח. ומכאן באנו גם לסוף דעתם של המקובלים שהבאנו בחקירה הג'. שתמהנו עליהם, איך אפשר לומר על הנשמות שהן חלק אלקי ממעל, בהשוואה אל האבן שנחצבה מההר שאין הפרש ביניהם אלא שזה 'חלק' וזה 'כל'. ותמהנו, תינח האבן שנפרדה מההר, שנעשית חלק ממנו על ידי גרזן מוכן לכך, אבל בעצמותו ית' איך יתכן לומר כך, ובמה נחלקו הנשמות מעצמותו ית' ויצאו מכלל בורא ית' להיות נבראים.
ובהמתבאר מובן הדבר היטב. כי כמו שהגרזן מחתך ומבדיל בדבר גשמי לחלקו לשנים, כן שינוי הצורה מבדיל ברוחני לחלקו לשנים. למשל, כשב' אנשים אוהבים זה את זה, תאמר שהם דבקים זה בזה כגוף אחד. ולהיפך כשהם שונאים זה את זה,

תאמר שהם רחוקים איש מרעהו כרחוק מזרח ממערב. ואין כאן ענין של קרבת מקום או ריחוק מקום, אלא הכוונה היא על השתוות הצורה: שבהיותם שווים בצורתם איש לרעהו, שאוהב כל מה שחברו אוהב ושונא כל מה שחברו שונא וכדומה – נמצאים אוהבים זה את זה ודבוקים זה בזה. ואם יש ביניהם איזה שינוי צורה, דהיינו שאוהב דבר־מה אע"פ שחברו שונא הדבר וכדומה, הרי בשיעור שינוי הצורה הזה הם שנואים ורחוקים זה מזה. ואם למשל הם בהפכיות הצורה, דהיינו כל מה שזה אוהב נמצא שנוא לחברו, וכל מה שזה שונא נמצא אהוב לחברו – הרי אז רחוקים זה מזה כרחוק מזרח ממערב, דהיינו מקצה אל הקצה.

פרק ט

ט. והנך מוצא שברוחניות פועל שינוי הצורה כמו הגרזן המפריד בין הגשמיים, וכן שיעור ההרחקה הוא כפי שיעור הפכיות הצורה. ומכאן תשכיל, כיון שנטבע בנשמות הרצון לקבל הנאתו כנ"ל, אשר הוכחנו בעליל שצורה זו אינה נמצאת כלל בהבורא ית', כי ח"ו ממי יקבל – הרי שינוי צורה הזה שהשיגו הנשמות, פועל להפרידם מעצמותו ית' כדמיון הגרזן החוצב האבן מן ההר. באופן שע"י שינוי הצורה הזה יצאו הנשמות מכלל בורא ונבדלו הימנו להיות נבראים. אמנם כל מה שמשיגות הנשמות מאורו ית', הרי הוא נמשך יש מיש מעצמותו ית'.

אם כן נמצא, שמבחינת אורו ית' שמקבלות תוך הכלי שבהן, שהוא הרצון לקבל, אין הפרש כלל ביניהן לעצמותו ית', שהרי הוא מקובל להן יש מיש ישר מעצמותו ית'. וכל ההפרש שבין הנשמות לעצמותו ית' אינו יותר אלא במה שהנשמות הן חלק מעצמותו ית', דהיינו ששיעור האור שקבלו תוך הכלי שהוא הרצון לקבל כבר הוא חלק נבדל מאלקי[1], בהיותו נשוא תוך שינוי הצורה של הרצון לקבל, ששינוי צורה זה עשה אותו לחלק, שעל ידו יצאו מבחי' 'כל' ונעשו לבחינת 'חלק'. הרי שאין ביניהם

[1] אמר העורך, בהיות וראיתי רבים מתבלבלים בהבנת העניין ארשום מה ששמעתי מאבי ז"ל בעל מחבר ספר 'אותיות דליבא' כפי שקיבל מאדמו"ר בעל ברכת שלום זצוק"ל: הנשמה כוללת כלי ואור החיים אשר בו. הכלי הוא הרצון לקבל והוא מחודש יש מאין, א"כ ודאי לא עליו נאמר שהוא נפרד על־ידי גרזן, שהרי מעולם לא היה מחובר. האור כשלעצמו אחדות הפשוטה הוא ואינו נחלק לחלקים, א"כ גם עליו לא נאמר כן. אלא עניין אבן הנחצבת מההר מתייחס לשעור האור המושג תוך הכלי של הנשמה, שהוא נחשב לחלק בהיותו מושג לנו כך. א"כ הכלי של הנשמות הוא נפרד, ומשום כך האור המתלבש בתוכו מושג כחלק.

אלא שזה 'כל' וזה 'חלק', כאבן הנחצבת מההר. והתבונן היטב, כי אי אפשר להאריך יותר במקום גבוה כזה.

פרק י

טעם התהוות מערכת הטומאה והקליפות

י. ועתה נפתח לנו הפתח להבין החקירה הד'. איך אפשר שיתהווה מקדושתו ית' ענין מרכבת הטומאה והקליפות, אחר שהיא רחוקה מקדושתו ית' מקצה אל הקצה. ואיך יתכן שיפרנס אותה ויקיימה.

אכן יש להבין מקודם ענין מציאות מהות הטומאה והקליפות מה היא. ותדע שהרצון לקבל הגדול הזה, שאמרנו שהוא עצם מהותן של הנשמות מבחינת עצם בריאתן, כי על כן הן מוכנות לקבל כל המילוי שבמחשבת הבריאה – הוא לא נשאר בצורתו זו בנשמות. כי אם היה נשאר בהן, היו מוכרחות להישאר תמיד בפרודא (פירוד) ממנו ית', כי שינוי הצורה שבהן היה מפרידן ממנו ית'.

ובכדי לתקן דבר הפירוד הזה המונח על הכלי של הנשמות, ברא ית' את כל העולמות כולם והבדילם לב' מערכות. בסוד הכתוב (קהלת ז, יד): "זה לעומת זה עשה אלהים". שהן ד' עולמות אבי"ע (אצילות בריאה יצירה עשיה) דקדושה, ולעומתן ד' עולמות אבי"ע דטומאה. והטביע את הרצון להשפיע במערכת אבי"ע דקדושה, והסיר מהם את הרצון לקבל לעצמו (כמ"ש בפתיחה לחכמת הקבלה אותיות יד-יט עש"ה) ונתן אותו במערכת העולמות אבי"ע דטומאה, ונמצאו בגללו נפרדים מהבורא ית' ומכל העולמות דקדושה.

ומטעם זה מכונות הקליפות בשם מתים, כמ"ש "זבחי מתים". וכן הרשעים הנמשכים אחריהם, כמ"ש חז"ל (ברכות יח, ב): "הרשעים בחייהם נקראים מתים". כי הרצון לקבל המוטבע בהם [שהוא] בהפכיות הצורה מקדושתו ית', מפרידן מחיי החיים והן רחוקות ממנו ית' מקצה אל הקצה. כי הוא ית' אין לו שום ענין של קבלה אלא רק להשפיע לבד, והקליפות אין להן שום ענין של השפעה רק לקבל לעצמן להנאתן בלבד, ואין הפכיות גדולה מזו. וכבר ידעת שהמרחק הרוחני מתחיל בשינוי צורה במשהו, ומסתיים בהפכיות הצורה שהיא סוף המרחק בדיוטא האחרונה.

פרק יא

יא. ונשתלשלו העולמות עד למציאות עולם הזה הגשמי, דהיינו למקום שתהיה בו מציאות גוף ונשמה, וכן זמן קלקול ותיקון. כי הגוף, שהוא הרצון לקבל לעצמו, נמשך משורשו שבמחשבת הבריאה כנ"ל, ועובר דרך המערכה של העולמות דטומאה, כמ"ש (איוב יא, יב): "עַיִר פֶּרֶא אָדָם יִוָּלֵד", ונשאר משועבד תחת המערכה ההיא עד י"ג שנה. והוא זמן הקלקול.

ועל ידי עסק המצוות מי"ג שנים ואילך, שעוסק על מנת להשפיע נחת רוח ליוצרו, הוא מתחיל לטהר הרצון לקבל לעצמו המוטבע בו ומהפכו לאט לאט על מנת להשפיע. שבזה הולך וממשיך נפש קדושה משורשה במחשבת הבריאה, והיא עוברת דרך המערכה של העולמות דקדושה והיא מתלבשת בגוף. והוא הזמן של התיקון.

וכן מוסיף והולך לקנות ולהשיג מדרגות דקדושה ממחשבת הבריאה שבא"ס ב"ה (אין סוף ברוך הוא), עד שהן מסייעות לו להאדם להפוך את הרצון לקבל לעצמו שבו, שיהיה כולו בבחינת מקבל על מנת להשפיע נחת רוח ליוצרו ולא כלל לתועלת עצמו. שבזה קונה האדם השוואת הצורה ליוצרו. כי קבלה על מנת להשפיע נחשבת לצורת השפעה טהורה (כמ"ש במסכת קדושין (דף ז,א) שבאדם חשוב, נתנה היא ואמר הוא, הרי זו מקודשת[2]. כי קבלתו שהיא על מנת לְהַנּוֹת לנותנת לו, נחשבת להשפעה ונתינה גמורה אליה, עש"ה), ואז קונה דבקות גמורה בו ית'. כי דבקות הרוחני אינה אלא השוואת הצורה (כמ"ש חז"ל (ע"פ סוטה יד, א): "ואיך אפשר להדבק בו? אלא הדבק במידותיו", ע"ש). שבזה נעשה האדם ראוי לקבל כל הטוב והנועם והרוך שבמחשבת הבריאה.

פרק יב

יב. והנה נתבאר היטב דבר התיקון של הרצון לקבל המוטבע בנשמות מצד מחשבת הבריאה. כי הכין הבורא ית' בשבילן ב' מערכות הנ"ל, זה לעומת זה, שעל ידיהן

[2] הובא לעיל עמוד קנב מאמר לסיום הזוהר אות יג, עיין שם בהערה.

עוברות הנשמות ומתחלקות לב' בחינות, גוף ונפש, המתלבשים זה בזה. וע"י תורה ומצוות נמצאים בסופם שיהפכו צורת הרצון לקבל כמו צורת הרצון להשפיע. אז יכולים לקבל כל הטוב שבמחשבת הבריאה – ויחד עם זה זוכים לדבקות חזקה בו ית', מפאת שזכו ע"י העבודה בתורה ומצוות להשוואת הצורה ליוצרם. שזה נבחן לגמר התיקון. ואז כיון שלא יהיה עוד שום צורך לסטרא אחרא הטמאה, היא תתבער מן הארץ ויבולע המוות לנצח. וכל העבודה בתורה ומצוות שניתנה לכלל העולם במשך שִׁיתָּא אַלְפֵי שְׁנֵי דְּהַוֵי עָלְמָא (ששת אלפים שנה שהעולם קיים), וכן לכל פרט במשך שבעים שנות חייו – אינה אלא להביאם לגמר התיקון של השוואת הצורה האמורה. גם נתבאר היטב, ענין התהוות ויציאת מערכת הקליפות והטומאה מקדושתו ית'. שהיה מוכרח זה כדי להמשיך על ידה בריאת הגופים, שאח"כ יתקנו אותו [את הרצון לקבל] ע"י תורה ומצוות. ואם לא היו נמשכים לנו הגופים ברצון לקבל שבהם המקולקל ע"י מערכת הטומאה, אז לא היה אפשר לנו לתקנו לעולם. כי אין אדם מתקן מה שאין בו.

פרק יג

פרק ב': הרצון לקבל המתוקן

יג. אמנם עדיין נשאר לנו להבין: סוף סוף, כיון שהרצון לקבל לעצמו הוא כל כך פגום ומקולקל, איך יצא והיה במחשבת הבריאה בא"ס ב"ה, שלאחדותו אין הגה ומילה לפרשה.

והענין הוא, כי באמת תכף בהמחשבה לברוא את הנשמות, היתה מחשבתו ית' גומרת הכל. כי אינו צריך לכלי מעשה כמונו. ותיכף יצאו ונתהוו כל הנשמות וכל העולמות העתידים להבראות, מלאים בכל הטוב והעונג והרוך שחשב בעדן, עם כל תכלית שלמותן הסופית שהנשמות עתידות לקבל בגמר התיקון, דהיינו אחר שהרצון לקבל שבנשמות כבר קיבל כל תיקונו בשלמות ונתהפך להיות השפעה טהורה, בהשוואת הצורה הגמורה אל המאציל ית' (זוהר משפטים אות נא; ז"ח בראשית אות רמג). והוא מטעם כי בנצחיותו ית' העבר והעתיד וההווה משמשים כאחד, והעתיד משמש לו כהווה, ואין ענין 'מחוסר זמן' נוהג בו ית'. ומטעם זה לא היה

כלל ענין הרצון לקבל המקולקל בצורה דפרודא בא"ס ב"ה, אלא להיפך, שאותה השוואת הצורה העתידה להגלות בגמר התיקון הופיעה תיכף בנצחיותו ית'. ועל סוד הזה אמרו חז"ל (בפרקי דר' אליעזר פ"ג): "קודם שנברא העולם היה הוא ושמו אחד". כי הצורה דְּפִּירוּדָא שברצון לקבל לא נתגלתה כלל במציאות הנשמות שיצאו במחשבת הבריאה, אלא הן היו דבוקות בו בהשוואת הצורה, בסוד "הוא ושמו אחד". עי' בתלמוד עשר הספירות חלק א' (הסת"פ אות יג).

פרק יד

ג' מצבי הנשמות

יד. והנך מוצא בהכרח שיש ג' מצבים לנשמות בדרך כלל. מצב הא' הוא: מציאותן בא"ס ב"ה במחשבת הבריאה. שכבר יש להן שם צורה העתידה של גמר התיקון.
מצב הב' הוא: מציאותן בבחינת שִׁיתָּא אַלְפֵי שְׁנִי. שנתחלקו ע"י ב' המערכות הנ"ל לגוף ונפש, וניתנה להן העבודה בתורה ומצוות כדי להפך את הרצון לקבל שבהן, ולהביאו לבחינת רצון להשפיע נחת רוח ליוצרן ולא לעצמן כלל. ובמשך זמן מצב הזה לא יגיע שום תיקון לגופים, רק לנפשות בלבד. כלומר שצריכות לבער מקרבן כל בחינת הקבלה לעצמן, שהיא בחינת הגוף, ולהישאר בבחינת רצון אך להשפיע בלבד שזוהי צורת הרצון שבנפשות. ואפילו נפשות הצדיקים לא תוכלנה להתענג בגן עדן אחר פטירתן אלא אחר ככלות כל גופן להירקב בעפר.
מצב הג' הוא: גמר התיקון של הנשמות אחר תחיית המתים. שאז יגיע התיקון השלם גם אל הגופים. כי אז יהפכו גם את הקבלה עצמה, שהיא צורת הגוף, שתשרה עליה צורה של השפעה טהורה. ונעשים ראויים לקבל לעצמם כל הטוב והעונג והנועם שבמחשבת הבריאה – ועם כל זה יזכו לדבקות החזקה, מכוח השוואת צורתם ליוצרם. כי לא יקבלו כל זה מצד רצונם לקבל, אלא מצד רצונם להשפיע נחת רוח ליוצרם. שהרי יש לו ית' הנאה שמקבלים ממנו.
ולשם הקיצור אשתמש מכאן ואילך בשמות ג' המצבים הללו, דהיינו: מצב א', מצב ב' ומצב ג'. ואתה תזכור כל המתבאר כאן בכל מצב ומצב.

פרק טו

טו. וכשתסתכל בג' מצבים הללו, תמצא שמחייבים זה את זה בהחלט גמור. באופן שאם היה אפשר שיתבטל משהו מאחד מהם, היו מתבטלים כולם. כי למשל, אם לא היה מתגלה מצב הג' שהוא התהפכות צורת הקבלה לצורת השפעה, הרי בהכרח לא היה יכול לצאת מצב הא' שבא"ס ב"ה. שהרי לא יצאה שם כל השלמות אלא מפני שהעתיד להיות במצב הג' כבר שימש שם בנצחיותו ית' כמו הווה, וכל השלמות שנצטיירה שם באותו המצב היא רק כמו העתקה מהעתיד לבוא אל ההווה אשר שם – אבל באם היה אפשר שיתבטל העתיד, לא היתה שם שום מציאות בהווה. הרי שמצב הג' מחייב כל המציאות שבמצב הא'. ומכל־שכן בהתבטל משהו ממצב הב', ששם מציאות כל העבודה העתידה להגמר במצב הג', דהיינו העבודה בקלקול ותיקון ובהמשכות מדרגות הנשמות – איך יהיה מצב הג'? הרי שמצב הב' מחייב את מצב הג'.

וכן מציאות מצב הא' שבא"ס ב"ה שכבר נוהגת שם כל השלמות שבמצב הג', הרי היא מחייבת בהחלט שיותאם זה, דהיינו שיתגלו מצב הב' ומצב הג'. דהיינו ממש בכל אותה השלמות אשר שם, לא פחות משהו ולא יותר משהו. הרי שמצב הא' עצמו מחייב בהכרח שתתפשטנה מערכות זו לעומת זו במציאות הב', כדי לאפשר מציאות גוף ברצון לקבל המקולקל ע"י מערכת הטומאה, ואז אפשר לנו לתקנו. ואם לא היתה מערכת העולמות דטומאה, לא היה לנו הרצון לקבל הזה, ולא היה אפשר לתקנו ולבוא למצב הג'. כי אין אדם מתקן מה שאין בו. הרי שאין לשאול איך נתהותה ממצב הא' מערכת הטומאה, כי אדרבה מצב הא' הוא המחייב מציאותה ולהתקיים כן במצב הב'.

פרק טז

הבחירה

טז. ואין להקשות לפי זה, אם כן נתבטלה מאתנו הבחירה ח"ו, כיון שאנו מוכרחים להשתלם ולקבל המצב הג' בהחלט, מכוח שכבר הוא מצוי במצב הא'. והענין הוא,

כי ב' דרכים[3] הכין לנו השי"ת במצב הב' כדי להביאנו אל מצב הג': הא' היא דרך קיום התורה ומצוות, על דרך שנתבאר לעיל. ודרך הב' היא דרך יסורין. אשר היסורים בעצמם ממרקין את הגוף, ויכריחו אותנו לבסוף להפך את הרצון לקבל שבנו ולקבל צורת הרצון להשפיע, ולהדבק בו ית'. והוא על דרך שאמרו חז"ל (סנהדרין צז, ב): אם אתם חוזרים למוטב, טוב, ואם לאו אני מעמיד עליכם מלך כהמן ובעל כרחכם הוא יחזיר אתכם למוטב.

וזה שאמרו ז"ל (שם צח, א) על הכתוב: "בְּעִתָּהּ אָחִישֶׁנָּה" – אם זכו 'אחישנה', ואם לאו 'בעתה'. פירוש, אם זוכים על ידי דרך הא', שהוא ע"י קיום תורה ומצוות, אז אנו ממהרים את התיקון שלנו, ואין אנו צריכים ליסורין קשים ומרים ואריכות הזמן שיספיק לקבלם, שיחזירו אותנו למוטב בעל כרחנו. ואם לאו – 'בעתה', דהיינו רק בעת שהיסורים יגמרו את התיקון שלנו ותגיע לנו עת התיקון בעל כרחנו. ובכלל דרך היסורים הם גם עונשי הנשמות בגיהנם. אבל בין כך ובין כך, גמר התיקון שהוא מצב הג' הוא מחויב ומוחלט מצד המצב הא', וכל הבחירה שלנו היא רק בין דרך יסורין לבין תורה ומצוות.

והנה נתבאר היטב איך ג' המצבים הללו של הנשמות קשורים זה בזה ומחייבים בהחלט זה את זה.

פרק יז

הגוף האמיתי

יז. ובהמתבאר מובנת היטב קושיא ג' הנ"ל, שהקשינו שבעת שאנו מסתכלים על עצמנו, אנו מוצאים את עצמנו מקולקלים ונבזים שאין כמונו לגנות. ובעת שאנו מסתכלים על הפועל שפעל אותנו, הרי אנו צריכים להיות ברום המעלות שאין כמונו לשבח, כיאות להפועל שברא אותנו. כי מטבע הפועל השלם שפעולותיו שלמות.

ובהאמור מובן היטב, שאותו הגוף שלנו בכל מקריו וקנייניו האפסיים אינו כלל הגוף שלנו האמיתי. שהרי הגוף שלנו האמיתי, כלומר הנצחי השלם בכל מיני שלמות, כבר הוא מצוי עומד וקיים בא"ס ב"ה בבחינת מצב הא', שמקבל שם צורתו השלמה

[3] ב' דרכים אלו נתבארו לעיל, מאמרים מהות הדת ומטרתה אות ד; השלום אות יג.

מהעתיד להיות במצב הג', דהיינו קבלה בצורת השפעה, שהיא בהשוואת הצורה לא"ס ב"ה. ואם אמנם מצבנו הא' עצמו מחייב שתנתן לנו במציאות הב' את הקליפה של אותו הגוף שלנו, בצורתה הבזויה והמקולקלת שהוא הרצון לקבל אך לעצמו, שהוא כוח הפירוד מא"ס ב"ה כנ"ל, בכדי לתקנו ולאפשר לנו לקבל הגוף הנצחי שלנו בפועל גמור במצב הג' – אין לנו להתרעם על כך כלל. כי העבודה שלנו לא תצויר, רק בגוף הזה הכלה ונפסד, כי אין אדם מתקן מה שאין בו. באופן שבאמת אנו מצויים באותו שיעור השלמות הראוי ומתאים להפועל השלם שפעל אותנו גם במצבנו זה הב'. כי גוף זה אינו פוגם אותנו במשהו, שהרי הוא עומד למות ולהתבטל, ואינו מוכן לנו רק בשיעור זמן הנחוץ לבטלו ולקבל צורתנו הנצחית.

פרק יח

בריות נצחיות

יח. ויחד עם זה מיושבת קושיא ה', שהקשינו איך אפשר שמנצחי תצאנה פעולות בלתי נצחיות, הוות ונפסדות. ובהמתבאר מובן, כי באמת כבר יצאנו מלפניו כראוי לנצחיותו, דהיינו בריות נצחיות בכל השלמות. ונצחיותנו זו מחייבת בהכרח שקליפת הגוף שניתנה לנו רק לעבודה, תהיה כלה ונפסדת. כי אם היתה נשארת בנצחיות ח"ו אז היינו נשארים נפרדים ח"ו מחי החיים לנצחיות. וכבר אמרנו באות י"ג שצורה זו של הגוף שלנו שהוא הרצון לקבל אך לעצמו, אינה נמצאת כלל במחשבת הבריאה הנצחית, כי שם אנו עומדים בצורתנו של מצב הג'. אלא שהיא מחויבת לנו במציאות הב' כדי לאפשר לנו לתקנה כנ"ל.

ואין לשאול כלל על מצב שאר בריות העולם חוץ מהאדם. משום שהאדם הוא מרכז כל הבריאה כמ"ש להלן (באות לט), וכל שאר הבריות אין להן חשבון וערך של כלום לעצמן, זולת באותו השיעור שהן מועילות לאדם להביאו לשלמותו, על כן הנה עולות ויורדות עמו בלי שום חשבון לעצמן.

פרק יט

היסורים

יט. ויחד עם זה מבוארת קושיא הד', שהקשינו כיון שמדרך הטוב להטיב, איך ברא מלכתחילה בריות שתתענינה ותתייסרנה במשך ימי חייהן. כי כאמור כל אלו היסורין מתחייבים ממצב הא' שלנו, שנצחיותנו השלמה אשר שם המקובלת ממצב הג' העתיד לבוא, מכריחה אותנו ללכת או בדרך תורה או בדרך יסורין, ולבוא ולהגיע לנצחיותנו שבמצב הג' (כנ"ל באות טו). וכל אלו היסורין אינם שורים רק על קליפת הגוף שלנו הזו, שלא נבראה אלא למיתה וקבורה. שזה מלמד אותנו, שהרצון לקבל לעצמו שבו לא נברא אלא רק למחותו ולהעבירו מהעולם ולהפכו לרצון להשפיע, והיסורים שאנו סובלים אינם אלא גילויים לגלות האפסיות וההזק הרובץ עליו.

ובוא וראה, בעת שכל בני העולם יסכימו פה אחד לבטל ולבער את הרצון לקבל לעצמם שבהם, ולא יהיה להם שום רצון אלא להשפיע לחבריהם – אז היו מתבטלים כל הדאגות וכל המזיקים מהארץ, וכל אחד היה בטוח בחיים בריאים ושלמים. שהרי כל אחד מאתנו היה לו עולם גדול שידאג בעדו וימלא את צרכיו. אמנם בזמן שכל אחד אין לו אלא הרצון לקבל לעצמו, מכאן כל הדאגות היסורים המלחמות והשחיטות שאין לנו מפלט מהם, שהם מחלישים גופנו בכל מיני מחלות ומכאובים. והנך מוצא שכל אלו היסורים המצויים בעולמנו, אינם אלא גילויים מוצעים לעינינו בכדי לדחוף אותנו לבטל את קליפת הגוף הרעה, ולקבל צורה השלמה של רצון להשפיע. והוא אשר אמרנו, שדרך היסורין בעצמה מסוגלת להביאנו אל צורה הרצויה.

ודע שהמצוות שבין אדם לחברו הן קודמות למצוות שבין אדם למקום. כי ההשפעה לחברו מביאתו להשפיע למקום[4].

פרק כ

מהותנו

כ. ואחר כל המתבאר נפתרה לנו שאלה הא', ששאלנו מה מהותנו. כי מהותנו היא

[4] נתבאר באריכות לעיל מאמר מתן תורה אות יד.

כמהות כל הפרטים שבהמציאות, שהיא לא פחות ולא יותר מהרצון לקבל (כנ"ל באות ז). אלא לא כפי שהוא מזדמן לנו עתה במציאות הב', שהוא הרצון לקבל אך לעצמו – אלא כפי שעומד וקיים במצב הא' בא"ס ב"ה, דהיינו בצורתו הנצחית, שהיא לקבל על מנת להשפיע נחת רוח ליוצרו (כנ"ל באות יג).

ואע"פ שעוד לא הגענו בפועל למצב הג', ועדיין אנו 'מחוסרי זמן', מכל מקום אין זה פוגם במשהו בעיקר מהותנו, משום שמצבנו הג' מתחייב לנו בהחלט גמור מצד מצב הא'. לפיכך 'כל העומד לְגָבוֹת, כגבוי דָמֵי', ו'מחוסר זמן' הנחשב לחסרון, הוא רק במקום שיש ספק של משהו אם ישלים את הצריך להשלים באותו זמן. וכיון שאין לנו שום ספק בזה, הרי זה דומה עלינו כמו שכבר באנו למצב הג'. ואותו הגוף בצורתו הרעה הניתן לנו כעת, גם הוא אינו פוגם את מהותנו, להיותו הוא וכל קנייניו עומדים להתבטל לגמרי יחד עם כל מערכת הטומאה שהיא מקורם, ו'כל העומד להישרף כשרוף דָמֵי' ונחשב כמו שלא היה מעולם.

אמנם הנפש המלובשת בגוף ההוא, שמהותה היא ג"כ בחינת רצון בלבד, אלא רצון להשפיע, שהיא נמשכת לנו ממערכת ד' העולמות אבי"ע דקדושה (כנ"ל באות יא) – היא קיימת לנצחיות. כי צורה זו של רצון להשפיע, היא בהשוואת הצורה לחי החיים, ואינה כלל ח"ו בת חילוף. ותשלום הענין הוא להלן מאות ל"ב ואילך.

פרק כא

כא. ואל יסור לבך אחר דעת הפילוסופים, האומרים שעצם מהותה של הנפש הוא חומר שכלי, והוייתה באה רק מכוח המושכלות שמשכלת, שמהן מתגדלת והן כל הוייתה. וענין השארת הנפש אחר פטירת הגוף, תלוי לגמרי בשיעור שְׂכָלִיוֹת ומושכלות שקבלה, עד שבהעדר לה המושכלות אין כלל על מה שתחול השארת הנפש. אין זו דעת תורה. גם אינו מקובל כלל על הלב, וכל חי שניסה פעם לקנות שכל, יודע ומרגיש שהשכל הוא קניין ואינו עצם הקונה.

אלא כמבואר, שכל חומר של הבריאה המחודשת, הן חומר של העצמים הרוחניים והן חומר העצמים הגשמיים, אינו לא פחות ולא יותר מבחינת רצון לקבל (ואע"פ שאמרנו שהנפש היא כולה רצון להשפיע. הוא רק מכוח תיקונים של לבוש אור

חוזר המקובל לה מהעולמות העליונים שמשם באה אלינו, שענין לבוש הזה מבואר היטב בפתיחה לחכמת הקבלה (באותיות יד, טו, טז, יט). אמנם עצם מהותה של הנפש היא ג"כ רצון לקבל, ע"ש ותבין זה). וכל ההבחן הניתן לנו להבחין בין עצם לעצם אינו נבחן משום זה רק ברצונו בלבד. כי הרצון שבכל מהות מוליד לו צרכים, והצרכים מולידים לו מחשבות והשכלות בשיעור כזה, כדי להשיג את הצרכים ההם אשר הרצון לקבל מחייב אותם.

פרק כב

כב. וכשם שרצונות בני אדם שונים איש מרעהו, כן צרכיהם ומחשבותיהם והשכלתם שונים זה מזה. למשל: אותם שהרצון לקבל שבהם מוגבל בתאוות בהמיות בלבד, הרי צרכיהם ומחשבותיהם והשכלתם רק בכדי למלאות הרצון הזה בכל מילואו הבהמי. ואע"פ שמשתמשים בשכל ודעת כאדם, מכל־מקום יַדיו לעבד להיות כרבו' והוא כשכל בהמי, להיות השכל משועבד ומשמש לרצון הבהמי. ואותם שהרצון לקבל שלהם מתגבר בעיקר בתאוות אנושיות, כגון כבוד ושליטה על אחרים, שאינם מצויים במין הבהמה, הרי כל עיקר צרכיהם ומחשבותיהם והשכלותיהם רק בכדי למלאות להם הרצון ההוא בכל מילואו האפשרי. ואותם שהרצון לקבל שלהם מתגבר בעיקר לקבל מושכלות, הרי כל עיקר צרכיהם ומחשבותיהם והשכלותיהם למלאות להם הרצון הזה בכל מילואו.
ואלו ג' מיני רצונות מצויים על פי רוב בכל מין האדם, אלא שמתמזגים בכל אחד בשיעורים אחרים, ומכאן כל השינויים שבין אדם לאדם. וממידות הגשמיות יש להקיש גם כן למידות העצמים הרוחניים לפי ערכם הרוחני.

פרק כג

כג. באופן שגם נפשות בני אדם הרוחניות, אשר מכוח לבושי אור חוזר שמקבלות מעולמות העליונים שמשם באות, אין להן אלא רצון להשפיע נחת רוח ליוצרן, שהרצון הזה הוא מהות ועצם הנפש כנ"ל – נמצא אחר שמתלבשת הנפש בגוף

האדם, היא מולידה בו צרכים ומחשבות והשכלות למלאות הרצון להשפיע שלה בכל מילואו, דהיינו להשפיע נחת רוח ליוצרה כפי מידת גדלו של הרצון שבה.

פרק כד

כד. ובהיות עצם ומהות הגוף רק רצון לקבל לעצמו, וכל מקריו וקנייניו הם מילואים של הרצון לקבל הזה המקולקל, שלא נברא מלכתחילה אלא כדי לבערו ולכלותו מהעולם, בכדי לבוא למצב הג' השלם שבגמר התיקון – על כן הוא בן תמותה, כלה ונפסד, הוא וכל קנייניו עמו, כצל עובר שאינו מניח אחריו כלום.
ובהיות עצם ומהות של הנפש רק רצון להשפיע, וכל מקריה וקנייניה הם מילואים של הרצון להשפיע ההוא, שהוא כבר קיים ועומד במצב הא' הנצחי, וכן במצב הג' העתיד לבוא – לפיכך אינה כלל בת תמותה ובת חילוף, אלא היא וכל קנייניה עמה המה נצחיים חיים וקיימים לעד, ואין ההעדר פועל עליהם כלום בשעת מיתת הגוף. ואדרבה, העדר צורת הגוף המקולקל מחזק אותה ביותר, ותוכל לעלות אז למרומים לגן עדן.
ונתבאר היטב שהשארת הנפש אינה תלויה כלל וכלל במושכלות שקנתה, כדברי הפילוסופים הנ"ל. אלא נצחיותה היא בעצם מהותה בלבד, דהיינו בהרצון להשפיע שהוא מהותה. וענין המושכלות שקנתה הן שכרה ולא עצמותה.

פרק כה

תחיית המתים

כה. ומכאן יצא לנו הפתרון המלא של חקירה ה'. ששאלנו, כיון שהגוף מקולקל כל כך עד שאין הנפש מצויה בכל טהרתה עד שירקב הגוף בעפר, אם כן למה הוא חוזר ועומד לתחיית המתים. וכן על מה שאמרו ז"ל, עתידים המתים להחיות במומם שלא יאמרו אחר הוא.
והענין תבין היטב ממחשבת הבריאה עצמה, דהיינו ממצב הא'. כי אמרנו, כיון שהמחשבה היתה להנות לנבראיו, הרי הכרח הוא שודאי ברא רצון גדול מופרז עד מאד לקבל כל אותו השפע הטוב שבמחשבת הבריאה. כי התענוג הגדול והרצון

לקבל הגדול עולים בקנה אחד (כנ"ל באותיות ו-ז עש"ה). ואמרנו שם, שהרצון לקבל הגדול הזה הוא כל חומר המחודש שברא. מפני שאינו נצרך כלל ליותר מזה כדי לקיים מחשבת הבריאה, ומטבע פועל השלם שאינו פועל דבר מיותר. כעין שאומר בשיר הייחוד (ליום שישי) "מכל מלאכתך דבר אחד לא שכחת, לא החסרת ולא העדפת".

גם אמרנו שם (אותיות י-יא), שהרצון לקבל המופרז הזה הוסר לגמרי ממערכת הקדושה וניתן למערכת העולמות דטומאה, שממנה מציאות הגופים וכלכלתם וכל קנייניהם בעולם הזה. עד שהאדם משיג י"ג שנה, שע"י עסק התורה מתחיל להשיג נפש דקדושה, שמתפרנס אז ממערכת העולמות דקדושה לפי מידת גדלה של הנפש דקדושה שהשיג.

גם אמרנו לעיל (אות יד) שבמשך שִׁיתָא אַלְפֵי שְׁנִי הניתנים לנו לעבודה בתורה ומצוות, אין שום תיקונים מגיעים מזה אל הגוף, דהיינו לרצון לקבל המופרז שבו. וכל התיקונים הבאים אז על ידי עבודתנו, הם מגיעים רק לנפש, שעולה על ידיהם במדרגות העליונות בקדושה וטהרה, שפירושו רק להגדלת רצון להשפיע הנמשך עם הנפש. ומטעם זה סוף הגוף למות ולהיקבר ולהירקב, כי לא קיבל לעצמו שום תיקון. אכן אי אפשר שישאר כך, כי סוף סוף אם יאבד הרצון לקבל המופרז מהעולם לא תתקיים ח"ו מחשבת הבריאה, דהיינו שיתקבלו כל התענוגים הגדולים אשר חשב להנות לנבראיו. שהרי הרצון לקבל הגדול והתענוג הגדול עולים בקנה אחד, ובשיעור שנתמעט הרצון לקבלו הרי בשיעור ההוא נפחתים התענוג וההנאה מן הקבלה.

פרק כו

כו. וכבר אמרנו שמצב הא' מחייב בהחלט את המצב הג' שיֵצא בכל השיעור המלא שבמחשבת הבריאה שבמצב הא', לא יחסר ממנו אף משהו (כנ"ל באות טו). ולפיכך מחייב המצב הא' את תחיית הגופים המתים. כלומר, הרצון לקבל המופרז שלהם שכבר כלה ונפסד ונרקב במציאות הב', מחויב לעמוד לתחייתו מחדש, בכל גודל שיעורו המופרז בלי מצרים כל־שהם. דהיינו, בכל המומים שהיו בו. ואז מתחילה

העבודה מחדש, בכדי להפוך הרצון לקבל המופרז הזה – שיהיה רק בשיעור כדי להשפיע.
ואז הרווחנו פי שנים: א)שיש לנו מקום לקבל כל הטוב והנועם והרוך שבמחשבת הבריאה, מכוח שכבר יש לנו גוף המופרז מאד בהרצון לקבל שבו, העולה בקנה אחד עם התענוגים הללו כנ"ל. ב)שמתוך שקבלתנו באופן הזה לא תהיה רק בשיעור להשפיע נחת רוח ליוצרנו, הרי קבלה זו כהשפעה גמורה נחשבת (כנ"ל באות יא), ובאנו גם להשוואת הצורה שהיא הדבקות, שהיא צורתנו במצב הג'. הרי שמצב הא' מחייב את תחיית המתים בהחלט.

פרק כז

כז. אכן לא יתכן שתהיה תחיית המתים אלא קרוב לגמר התיקון, דהיינו בסופה של מציאות הב'. כי אחר שזכינו לשלול את הרצון לקבל המופרז שלנו וקיבלנו את הרצון אך להשפיע, ואחר שזכינו לכל המדרגות הנפלאות שבנפש, המכונות נפש רוח נשמה חיה יחידה, ע"י עבודתנו בשלילת הרצון לקבל הזה – הנה אז הרי כבר באנו לשלמות הגדולה ביותר, עד שאפשר להחיות את הגוף בחזרה בכל הרצון לקבל המופרז שלו, ואין אנו נזוקים עוד ממנו להפרידנו מדבקותנו, ואדרבה, אנו מתגברים עליו ואנו נותנים לו צורת השפעה, כנ"ל.
ובאמת כן הוא המנהג בכל מידה רעה פרטית שאנו רוצים להעבירה ממנו. שמתחילה אנו צריכים להסירה לגמרי עד קצה האחרון, שלא ישאר ממנה כלום – ואח"כ אפשר לחזור ולקבלה ולהנהיגה בדרך האמצעית. וכל עוד שלא הסרנו אותה כולה מאתנו, אי אפשר כלל להנהיגה בדרך הרצויה הממוצעת.

פרק כח

כח. וזה שאמרו חז"ל, עתידים המתים להחיות במומם ואח"כ מתרפאים. דהיינו כנ"ל, שמתחילה עומד לתחיה אותו הגוף שהוא הרצון לקבל המופרז בלי מצרים כל־שהם. דהיינו כמו שנתגדל תחת מרכבת העולמות הטומאה מטרם שזכו לטהרו במשהו ע"י תורה ומצוות, שזהו בכל מומו. אז אנו מתחילים בעבודה חדשה, להכניס

כל הרצון לקבל המופרז הזה בצורת השפעה כנ"ל. ואז הוא נרפא, כי עתה השיג גם השוואת הצורה.

ואמרו הטעם, שהוא: שלא יאמרו אחר הוא. פירוש, שלא יאמרו עליו שהוא בצורה אחרת מהיותו במחשבת הבריאה, שהרי שם עומד זה הרצון לקבל המופרז מכוון לקבלת כל הטוב שבמחשבת הבריאה. אלא שבינתים ניתן אל הקליפות וניתן לטהרה. אבל סוף כל סוף אסור שיהיה גוף אחר. שאם יהיה בשיעור פחות משהו, הרי הוא כמו אחר לגמרי, ואינו ראוי כלל לכל הטוב שבמחשבת הבריאה כמו שכבר מקבל שם מבחינת מצב הא'. והבן היטב.

פרק כט

תפקידנו

כט. ובכל המתבאר נפתח לנו הפתח ליישב שאלה הב' הנ"ל. דהיינו, מה תפקידנו בשלשלת המציאות הארוכה, שאנו טבעות קטנות הימנה, במשך ימי שני חיינו הקצרים.

ותדע שעבודתנו במשך ע' שנותינו מתחלקת לד' חלוקות. חלוקה א' היא: להשיג את הרצון לקבל המופרז בלי מצרים בכל שיעורו המקולקל, מתחת יד מערכת ד' העולמות אבי"ע הטמאים. כי אם לא יהיה בנו הרצון לקבל המקולקל הזה לא נוכל כלל לתקנו, כי אין לך מי שיתקן דבר שאין בו.

ולפיכך לא די אותו שיעור הרצון לקבל המוטבע בגוף ממקור לידתו לאוויר העולם, אלא עוד שמוכרח להיות מרכבה לקליפות הטמאות לא פחות מי"ג שנים, כלומר שהקליפות תהיינה שולטות עליו ותתנה לו מאורותיהן, שהאורות שלהן הולכים ומגדילים את הרצון לקבל שלו. כי המילואים שהקליפות מספקות לרצון לקבל, אינם אלא מרחיבים והולכים את התביעה של הרצון לקבל. למשל: כשנולד, אין לו תאווה אלא למָנָה[5] ולא יותר. אבל כשהסטרא אחרא ממלאת לו המנה, תכף מתרחב הרצון לקבל והוא רוצה מאתים. ואח"כ כשנותנת לו הסטרא אחרא את המילוי מאתים,

[5] מָנָה – מטבע שערכו מאה זוז (דינר). המובא להלן הוא ע"פ קהלת רבה פ"א יג: אין אדם מת וחצי תאוותו בידו. יש לו מנה, רוצה מאתים (זוז) וכו'.

מיד מתרחב הרצון ורוצה ד' מאות. ואם אינו מתגבר על ידי תורה ומצוות לטהר את הרצון לקבל ולהפכו להשפעה, הרי הרצון לקבל שלו הולך ומתרחב במשך שנות חייו, עד ש'אין אדם מת וחצי תאוותו בידו'.
וזה נבחן שהוא מצוי ברשות הסטרא אחרא והקליפות, שתפקידן להרחיב ולהגדיל את הרצון לקבל שלו ולעשותו מופרז בלי מצרים כל־שהם. דהיינו בכדי להמציא להאדם כל החומר שהוא צריך לעבוד בו ולתקנו.

פרק ל

ל. חלוקה ב' היא: מי"ג שנים ואילך. שאז ניתן כוח לנקודה שבלב שבו, שהוא סוד אחוריים של הנפש דקדושה, המלובשת בהרצון לקבל שלו מעת לידתו, אלא שאינה מתחלת להתעורר רק אחר י"ג שנים (שהוא מטעם הנ"ל). ואז הוא מתחיל להכנס תחת רשות מערכת העולמות דקדושה, דהיינו בשיעור שהוא עוסק בתורה ומצוות. ועיקר התפקיד בעת ההיא, הוא להשיג ולהגדיל את הרצון לקבל הרוחני. כי מעת לידתו אין לו רצון לקבל אלא לגשמיות בלבד, ולפיכך אע"פ שהשיג הרצון לקבל המופרז מטרם י"ג שנים, אינו עוד גמר גדלותו של הרצון לקבל. ועיקר גדלות הרצון לקבל מצוירת רק ברוחניות. כי למשל מטרם י"ג שנים חשק הרצון לקבל שלו לבלוע כל העושר והכבוד שבעולם הזה הגשמי, אשר גלוי לכל, שהוא בעדו עולם שאינו נצחי, המצוי לכל אחד רק כצל עובר חלף ואינו. משא"כ כשמשיג הרצון לקבל המופרז הרוחני, הרי אז הוא רוצה לבלוע להנאתו כל הטוב והעושר שבעולם הבא הנצחי, שהוא בעדו קניין עדי עד לנצחיות. הרי שעיקר הרצון לקבל המופרז אינו נגמר אלא ברצון לקבל רוחניות.

פרק לא

לא. וזה שאמרו בתקונים (זוהר, תקונים חדשים צז ע"ב) על הכתוב "ולעלוקה שתי בנות הב הב". שעלוקה פירושו גיהנם, והרשעים הנלכדים בגיהנם זה, צַוָּחִין כְּכַלְבָּא הַב הַב (צווחים ככלב 'הב הב'). דהיינו, הַב לָן עוּתְרָא דְּעָלְמָא דֵּין, הַב לָן עוּתְרָא דְּעָלְמָא דְּאָתֵי (תן לנו עשרו של העולם הזה, תן לנו עשרו של העולם הבא).

ועם כל זה היא מדרגה חשובה לאין ערך יותר מהראשונה. כי מלבד שמשיג שיעור הגדלות האמיתית של הרצון לקבל וניתן לו לעבודה כל החומר כולו שהוא צריך, הנה היא המדרגה המביאתו לשמה. כמו שאמרו חז"ל (פסחים נ, ב): "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה". ועל כן נבחנת המדרגה הזו הבאה לאחר י"ג שנה לבחינת קדושה. והיא סוד השפחה דקדושה, המשמשת לגבירתה שהיא סוד השכינה הקדושה. כי השפחה מביאתו לשמה וזוכה להשראת השכינה.

אמנם הוא צריך לעשות כל האמצעים המותאמים שיבוא לשמה. כי אם לא יתאמץ לזה ולא יבוא ח"ו לשמה, הרי הוא נופל בפח השפחה הטמאה, שהיא ה'לעומת' דשפחה דקדושה, שענינה לבלבל את האדם, שהלא לשמה לא יביאהו לשמה. ועליה נאמר (משלי ל, כג): "ושפחה כי תירש גבירתה". כי לא תניחהו לאדם להתקרב אל הגבירה שהיא השכינה הקדושה.

והמדרגה הסופית שבחלוקה זו, היא שיתאהב להקב"ה בתאווה גדולה, בדומה לבעל תאווה המתאהב בתאווה גשמית עד שאין התאווה סרה מנגד עיניו כל היום וכל הלילה, ועל דרך שאמר הפייטן (סליחות ליום ב' דעשי"ת): "בזכרי בו אינו מניח לי לישון". ואז נאמר עליו (משלי יג, יב): "ועץ חיים תאווה באה". כי ה' מדרגות הנשמה הוא סוד עץ החיים, שמהלכו חמש מאות שנה. שכל מדרגה היא בת מאה. דהיינו כי יביאהו לקבל כל אלו ה' בחינות נרנח"י (נפש רוח נשמה חיה יחידה) המבוארות בחלוקה הג'.

פרק לב

לב. חלוקה ג' היא: העבודה בתורה ומצוות לשמה, דהיינו על מנת להשפיע ושלא לקבל פרס. שעבודה זו מטהרת את הרצון לקבל לעצמו שבו, ומהפכתו ברצון להשפיע. אשר בשיעורי הטהרה של הרצון לקבל, נעשה ראוי ומוכשר לקבל ה' חלקי הנפש הנקראות נרנח"י (להלן באות מג). כי הן עומדות ברצון להשפיע, ולא תוכלנה להתלבש בגופו (כנ"ל באות כג) כל עוד שהרצון לקבל שולט בו, הנמצא עם הנפש בהפכיות הצורה, או אפילו בשינוי צורה. כי ענין התלבשות והשוואת הצורה עולות

בקנה אחד (כנ"ל באות יא). ובעת שיזכה שיהיה כולו ברצון להשפיע ולא לצורך עצמו כלום, נמצא שזכה בהשוואת הצורה לנרנח"י שלו העליונים (שהן נמשכות ממקורן בא"ס ב"ה ממצב הא' דרך אבי"ע דקדושה), ותכף תמשכנה אליו ותתלבשנה בו בדרך המדרגה.

חלוקה ד' היא: העבודה הנוהגת אחר תחיית המתים. דהיינו שהרצון לקבל, אחר שכבר נעדר לגמרי ע"י מיתה וקבורה, עומד שוב לתחיה ברצון לקבל המופרז הגרוע ביותר. שהוא סוד "עתידים המתים להחיות במומם" (כנ"ל באות כח), ואז מהפכים אותו על קבלה בצורת השפעה, כמ"ש שם באורך. אמנם יש יחידי סגולה שניתנה להם עבודה זו גם בחיים חיותם בעולם הזה.

פרק לג

פרק ג': העולמות והאדם

לג. ועתה נשאר לנו לבאר חקירה הו', מה שאמרו חז"ל שכל העולמות העליונים ותחתונים לא נבראו אלא בשביל האדם. שלכאורה תמוה מאוד, שבשביל אדם הקטן שאינו אפילו בערך שערה דקה כלפי המציאות שלפנינו בעולם הזה, ומכל־שכן כלפי העולמות העליונים הרוחניים, יטרח הבורא ית' לברוא כל אלו בשבילו. ועוד יותר תמוה, למה לו לאדם כל אלו העולמות הרוחניים האדירים המרובים.

וצריך שתדע, שכל נחת רוח של יוצרנו ית' להנות לנבראיו, היא במידה שהנבראים ירגישו אותו ית' שהוא המשפיע והוא המהנה אותם, אשר אז יש לו שעשועים גדולים עמהם כאב המשתעשע עם בנו החביב לו, בה במידה שהבן מרגיש ומכיר גדולתו ורוממותו של אביו, ואביו מראה לו כל האוצרות שהכין בשבילו. כמו שאומר הכתוב (ירמיה לא, יט) "הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים כי מִדֵּי דברי בו זכור אזכרנו עוד, על כן המו מעי לו רחם ארחמנו נאום ה'". והסתכל היטב בכתוב הזה ותוכל להשכיל ולדעת את השעשועים הגדולים של השי"ת, עם אותם השלמים שזכו להרגישו ולהכיר גדולתו בכל אותם הדרכים שהכין בעדם, עד שיבוא עמהם ביחס של אב ובנו היקר, כאב עם ילד שעשועים שלו וכו' ככל המבואר בכתוב לעיני המשכילים. ואין להאריך בכגון זה. כי די לנו לדעת אשר בשביל הנחת

רוח והשעשועים האלו עם השלמים הללו, היה כדאי לו לברוא את כל העולמות, העליונים ותחתונים יחד, כמו שיתבאר לפנינו.

פרק לד

האדם - תכלית העולמות

לד. ובכדי להכין את בריותיו שתוכלנה להגיע למדרגה הרמה והנישאה הנזכרת, רצה הקב"ה לפעול זה על סדר ד' מדרגות המתפתחות אחת מחברתה, הנקראות דומם צומח חי מדבר. והן באמת ד' בחינות של הרצון לקבל, שכל עולם ועולם מהעולמות העליונים מתחלק בהן. כי אע"פ שעיקר החפץ הוא בבחי"ד (בחינה ד') של הרצון לקבל, אמנם אי אפשר שתתגלה בחי"ד בבת אחת, אלא בכוח ג' בחינות הקודמות לה, שהיא מתגלה ומתפתחת בהן ועל ידיהן לאט לאט עד שנשלמה בכל צורתה שבבחי"ד. כמבואר בתע"ס חלק א' עמ' ה' ד"ה וטעם.

פרק לה

לה. והנה בחינה א' של הרצון לקבל הנקראת דומם, שהיא תחילת גילוי של הרצון לקבל בעולם הזה הגשמי, אין שם אלא כוח תנועה כולל לכל מין הדומם, אבל בפרטים שלו אין ניכרת לעין שום תנועה. כי הרצון לקבל מוליד צרכים, והצרכים מולידים תנועות מספיקות עד כדי להשיג את הצורך. וכיון שהרצון לקבל הוא במידה מועטת, אינו שולט רק על הכלל כולו בבת אחת, ואין ניכרת שליטתו על הפרטים.

פרק לו

לו. נוסף עליו הצומח, שהוא בחינה ב' של הרצון לקבל, שמידתו כבר גדולה יותר ממידתו שבדומם והרצון לקבל שבו שולט בכל פרט ופרט מהפרטים שלו. כי כל פרט יש לו תנועה פרטית לעצמו, שמתפשט לארכו ולרחבו ומתנועע למקום זריחת השמש, וכן ניכר בהם ענין של אכילה ושתיה והוצאת הפסולת, לכל פרט ופרט. ועם כל זה עוד לא נמצא בהם הרגש חפשי פרטי לכל אחד.

פרק לז

לז. נוסף עליו מין החי, שהוא בחינה ג' של הרצון לקבל ומידתו כבר נשלמה במידה מרובה, שהרצון לקבל הזה כבר מוליד בכל פרט ופרט הרגש חפשי פרטי, שהוא החיים המיוחדים לכל פרט באופן משונה מחברו. אמנם עדיין אין בהם הרגש זולתו, והיינו שאין בהם שום הכנה להצטער בצרת חברו או לשמוח בשמחת חברו וכדומה.

פרק לח

לח. נוסף על כולם מין האדם, שהוא בחינה ד' של הרצון לקבל, והוא כבר במידתו השלמה הסופית, הרי הרצון לקבל שבו פועל בו גם הרגש זולתו.
ואם תרצה לידע בדיוק נמרץ כמה הוא ההפרש מבחי"ג של הרצון לקבל שבמין החי, עד הבחי"ד של הרצון לקבל שבמין האדם. אומר לך, שהוא כמו ערך בריה אחת של המציאות כלפי כל המציאות כולה. כי הרצון לקבל שבמין החי החסר מהרגש זולתו, לא יוכל להוליד חסרונות וצרכים אליו רק בשיעור המוטבע באותה הבריה בלבדה. משא"כ האדם שיש לו גם הרגש זולתו, נמצא חסר גם בכל מה שיש לזולתו ומתמלא קנאה לרכוש לו כל הישות שנמצאת בזולתו, ו'יש לו מנה רוצה מאתים', וכן נמצאים חסרונותיו וצרכיו הולכים ומתרבים עד שהוא רוצה לבלוע כל הישות שבעולם כולו.

פרק לט

לט. ואחר שנתבאר שכל התכלית הנרצה להבורא ית' מכל הבריאה אשר ברא היא להנות לנבראיו, בכדי שיכירו אמיתיותו וגדולתו ויקבלו ממנו כל הטוב והנועם שהכין בעדם, ובשיעור המבואר בכתוב "הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים" וכו' – הנך מוצא בבירור שהתכלית הזו לא תחול, לא על הדוממים והכדורים הגדולים כמו הארץ והירח והשמש, ולו יהיה זהרם ומידתם כמה שיהיה, ולא על מין הצומח ולא על מין החי – שהרי חסרים מהרגש זולתם אפילו מבני מינם הדומים להם, ואיך יחול עליהם ההרגש האלקי והטבתו. אלא רק מין האדם בלבדו, אחר שכבר יש בהם ההכנה של הרגש זולתו כלפי בני מינם הדומים להם, הנה אחר העבודה בתורה ומצוות, שמהפכים הרצון לקבל שלהם לרצון להשפיע ובאים בהשוואת הצורה

ליוצרם, אז מקבלים כל המדרגות שהוכנו להם בעולמות העליונים, הנקראות נרנח"י, שבזה נעשו מוכשרים לקבל את התכלית שבמחשבת הבריאה. הרי שתכלית כוונת הבריאה של כל העולמות לא היתה אלא בשביל האדם.

פרק מ

מ. ויודע אני שאין דבר זה מקובל כלל על דעת חלק מן הפילוסופים, ואינם יכולים להסכים אשר האדם השפל והאפסי בעיניהם, יהיה המרכז של כל הבריאה הגדולה והנישאה. אבל הם דומים כאותה התולעת שנולדה תוך הצנון, והיא יושבת שם וחושבת שכל עולמו של הקב"ה הוא כל כך מר וכל כך חשוך וכל כך קטן, כמידת הצנון שהיא נולדה בו. אבל ברגע שבקעה את קליפת הצנון וחוטפת מבט מבחוץ לצנון, היא תמהה ואומרת: "אני חשבתי שכל העולם הוא כמידת הצנון שנולדתי בו, ועתה אני רואה לפני עולם גדול נאור אדיר ויפה להפליא".

כן אותם המשוקעים בקליפת הרצון לקבל שלהם שבה נולדו, ולא ניסו לקבל התבלינים המיוחדים, שהם תורה ומצוות מעשיות, המסוגלים לבקוע קליפה קשה הזו ולהפכה לרצון להשפיע נחת רוח ליוצרו – ודאי הוא שהם מוכרחים להחליט על אפסותם וריקנותם, כמו שהם באמת, ולא יוכלו להעלות על הדעת שכל המציאות הגדולה הזו לא נבראה אלא בשבילם. אכן אם היו עוסקים בתורה ומצוות להשפיע נחת רוח ליוצרם בכל הטהרה הנאותה, והיו באים לבקוע קליפת הרצון לקבל שנולדו בה ויקבלו הרצון להשפיע, הלא תיכף היו עיניהם נפתחות לראות ולהשיג את עצמם ואת כל המדרגות של החכמה והתבונה והדעת הבהירה, החמודות והנעימות עד לכלות נפש, שהוכנו להם בעולמות הרוחניים. ואז היו אומרים בעצמם מה שאמרו חז"ל (ברכות נח, א): "אורח טוב מה הוא אומר, כל מה שטרח בעל הבית לא טרח אלא בשבילי".

פרק מא

העולמות

מא. ועדיין נשאר לבאר, סוף סוף למה לו לאדם כל אלו עולמות העליונים שברא ית' בשבילו, ואיזה צורך יש לו לאדם בהם.
וצריך שתדע שמציאות כל העולמות נחלקת לה' עולמות בדרך כלל, ונקראים: א)אדם קדמון. ב)אצילות. ג)בריאה. ד)יצירה. ה)עשיה. אמנם בכל אחד מהם יש פרטים עד אין קץ. והם בחינת ה' הספירות כח"ב תו"מ (כתר חכמה בינה תפארת ומלכות). כי עולם א"ק (אדם קדמון) הוא כתר, ועולם האצילות הוא חכמה, ועולם הבריאה הוא בינה, ועולם היצירה הוא תפארת, ועולם העשיה הוא מלכות. והאורות המלובשים באלו ה' העולמות נקראים יחנר"נ (יחידה חיה נשמה רוח נפש). שאור היחידה מאיר בעולם אדם קדמון, ואור החיה בעולם אצילות, ואור הנשמה בעולם הבריאה, ואור הרוח בעולם היצירה, ואור הנפש בעולם עשיה.
וכל אלו העולמות וכל אשר בהם, נכללים בהשם הקדוש י"ה ו"ה וקוצו של יוד: כי עולם הא' שהוא א"ק אין לנו תפיסה בו, על כן מרומז רק בקוצו של יוד של השם, ועל כן אין אנו מדברים ממנו ואנו מזכירים תמיד רק ד' עולמות אבי"ע. הי' היא עולם האצילות, ה' עולם הבריאה, ו' עולם היצירה, ה' תתאה היא עולם עשיה.

פרק מב

מב. והנה נתבארו ה' העולמות, שהם כוללים כל המציאות הרוחנית הנמשכת מא"ס ב"ה עד עולם הזה. אמנם הם כלולים זה מזה, ויש בכל עולם מהם כללות ה' העולמות, שהם ה' ספירות כח"ב תו"מ, שבהן מלובשים ה' אורות נרנח"י, שהן כנגד ה' העולמות כנ"ל.
ומלבד ה' הספירות כח"ב תו"מ שבכל עולם ועולם, יש [בכל עולם] גם ד' בחינות דצח"מ (דומם צומח חי מדבר) רוחניים. אשר נשמת האדם היא בחינת מְדַבֵּר אשר שם, ובחינת החי היא המלאכים שבאותו עולם, ובחינת הצומח נקראת בשם לבושים, ובחינת הדומם נקראת בשם היכלות. והן נבחנות כמלבישות זו את זו. כי בחינת המדבר, שהיא נשמות בני אדם, מלבישה על ה' ספירות כח"ב תו"מ שהן האלקִיוּת

שבאותו עולם (וענין י' הספירות שהן אלקיות, יתבאר במבוא לספר הזוהר[6]). ובחינת החי שהיא המלאכים, מלבישה על הנשמות. ו[בחינת] הצומח שהיא הלבושים, מלבישה על המלאכים. ובחינת הדומם שהיא היכלות, מסבבת על כולם.
וענין ההתלבשות הזו משוער בענין שהם משמשים זה לזה ומתפתחים זה מזה. כעין שבארנו בדצח"מ הגשמיים שבעולם הזה (לעיל אותיות לה-לח). וכמו שאמרנו שם שג' הבחינות דומם צומח חי לא יצאו בשביל עצמן, אלא רק שתוכל הבחינה ד' להתפתח ולהתעלות על ידיהן, שהיא מין האדם, וע"כ אין תפקידן אלא לשמש את האדם ולהועילו – כן הוא בכל העולמות הרוחניים, אשר הג' בחינות דומם צומח וחי אשר שם, לא יצאו שם אלא כדי לשמש ולהועיל את בחינת המדבר אשר שם, שהיא נשמת האדם. ע"כ נבחן שכולם מלבישים על נשמת האדם, שפירושו לתועלתו.

פרק מג

צורך האדם בעולמות מדרגות נרנח"י

מג. והנה האדם בעת שנולד יש לו תכף בחינת נפש דקדושה. ולא נפש ממש, אלא בחינת אחוריים של הנפש, שפירושו בחינה אחרונה שלה, המכונה מפאת קטנותה בשם נקודה. והיא מלובשת בלב האדם, כלומר בבחינת רצון לקבל שבו המתגלה בעיקרו בלבו של אדם[7].
ודע הכלל הזה, שכל הנוהג בכלל המציאות כולו נוהג בכל עולם ואפילו בכל חלק קטן שאך אפשר להיפרט שיש באותו עולם. באופן, כמו שיש ה' עולמות בכלל המציאות, שהם ה' ספירות כח"ב תו"מ כנ"ל, כן יש ה' ספירות כח"ב תו"מ בכל עולם ועולם, וכן יש ה' ספירות בכל חלק קטן שבאותו עולם. והנה אמרנו שהעולם הזה נחלק על דצח"מ, והם כנגד ד' הספירות חו"ב תו"מ: כי דומם נגד מלכות, וצומח נגד תפארת, וחי נגד בינה, ומדבר נגד חכמה, והשורש של כולם הוא נגד כתר. אמנם כאמור, שאפילו פרט אחד מכל מין ומין שבדצח"מ יש בו גם כן ד' בחינות דצח"מ.

[6] נדפס בזוהר ע"פ הסולם כרך א', ובספר ההקדמות.
[7] לעיל (אות כט) הביא ד' מדרגות דצח"מ בהתפתחות הרצון לקבל, וכאן מביא כנגדם ד' מדרגות בתיקונו.

באופן שגם בפרט אחד שבמין המדבר, דהיינו אפילו באדם אחד יש בו גם כן דצח"מ, שהם ד' חלקי הרצון לקבל שבו, שבהם מלובשת הנקודה מן הנפש דקדושה.

פרק מד

מד. ומטרם י"ג שנה לא יצויר שום גילוי אל הנקודה שבלבו. אלא לאחר י"ג שנה כשמתחיל לעסוק בתורה ומצוות, ואפילו בלי שום כוונה, דהיינו בלי אהבה ויראה כראוי למשמש את המלך, גם אפילו שלא לשמה[8] – מתחילה הנקודה שבלבו להתגדל ולהראות פעולתה. כי "מצוות אינן צריכות כוונה", ואפילו המעשים בלי כוונה מסוגלים לטהר את הרצון לקבל שלו, אלא רק בשיעור דרגה הא' שבו המכונה דומם. ובשיעור שמטהר חלק הדומם של הרצון לקבל, בשיעור הזה הוא הולך ובונה את התרי"ג אברים של הנקודה שבלב, שהיא הדומם דנפש דקדושה[9].

וכשנשלם בכל תרי"ג מצוות מבחינת המעשה, נשלמו בזה כל תרי"ג אברים של הנקודה שבלב, שהיא הדומם דנפש דקדושה. שרמ"ח איבריה הרוחניים נבנים ע"י קיום רמ"ח מצוות עשה, ושס"ה גידיה הרוחניים נבנים ע"י קיום שס"ה מצוות לא תעשה – עד שנעשית לפרצוף שלם דנפש דקדושה. אז הנפש עולה ומלבשת את ספירת המלכות אשר בעולם העשיה הרוחני, וכל פרטי דומם צומח חי הרוחניים שבעולם ההוא הנמצאים כנגד ספירת המלכות ההיא דעשיה, משמשים ומסייעים את פרצוף הנפש דאדם שעלה שם. דהיינו בשיעור שהנפש מַשְׂכֶּלֶת אותם. שהמושכלות ההן נעשות לה מזון רוחני, הנותן לה כוח להתרבות ולהתגדל עד שתוכל להמשיך אור ספירת המלכות דעשיה בכל השלמות הרצויה ולהאיר בגוף האדם.

[8] הערת אדמו"ר בעל ברכת שלום: היינו, הוא [רוצה לקיים לשמה, אלא הוא] רואה שאינו יכול לקיים לשמה, משום שהרצון לקבל אינו מרשה לו. לכן הוא מקיים תורה ומצוות כדי שעל ידי כן יטהר הרצון לקבל. אז התורה ומצוות מסוגלים להביא אותו לטהר את הרצון לקבל בבחינה ראשונה שהיא בחינת דומם. משא"כ כשמקיים תורה ומצוות על מנת לקבל תמורה ואינו משתוקק שהקיום יביא לו את טהרת הרצון, זו נקראת פעולה הפוכה. היינו שכן יש לו כוונה בעת קיום תו"מ, שהכוונה שלו היא בעל מנת לקבל תמורה [באופן זה השלא לשמה לא יביאהו לשמה].

[9] זו המדרגה מקבילה לחלוקה הב' שנתבארה לעיל אות ל.

ואור השלם ההוא מסייע לו לאדם להוסיף יגיעה בתורה ומצוות ולקבל יתר המדרגות. וכמו שאמרנו שתכף עם לידת גופו של האדם נולדת ומתלבשת בו נקודה מאור הנפש, כן כאן, כשנולד לו פרצוף הנפש דקדושה נולדת עמה גם נקודה ממדרגה העליונה ממנה, דהיינו בחינה אחרונה מאור הרוח דעשיה המתלבשת בפנימיות פרצוף הנפש. וכך היא הדרך בכל המדרגות, שכל מדרגה שנולדת, יוצאת בה תכף בחינה אחרונה ממדרגה העליונה אליה. כי זה כל הקשר בין עליון לתחתון עד רום המעלות. וכך בסגולת נקודה זו שיש בה מהעליונה, היא נעשית מסוגלת לעלות למדרגה העליונה, ואכמ"ל.

פרק מה

מה. ואור הנפש הזה מכונה בשם אור הדומם דקדושה דעולם העשיה. והוא להיותו מכוון נגד הטהרה של חלק הדומם מהרצון לקבל שבגוף האדם כנ"ל. וכן פעולת הארתו ברוחניות דומה לבחי' מין הדומם שבגשמיות, שנתבאר לעיל (אות לה) שאין לו תנועה פרטית לחלקיו אלא רק תנועה כוללת מקיפה לכל הפרטים בשווה. כן האור של פרצוף הנפש דעשיה, אע"פ שיש בו תרי"ג אברים, שהם תרי"ג מיני שינוי צורות בדרכי קבלת השפע, מכל מקום אינם ניכרים בו אלו השינויים, אלא רק אור כולל שפעולתו מקיפה את כולם בשווה, בלי הכר הפרטים שבו.

פרק מו

מו. ודע, אע"פ שהספירות הן אלקיות ואין בהן שום שינוי והבדל מראש הכתר שבעולם א"ק עד סוף ספירת המלכות שבעולם עשיה, מכל מקום יש הבדל גדול כלפי המקבלים. כי הספירות נבחנות לאורות וכלים. והאור שבספירות הוא אלקיות גמורה כנ"ל, אבל הכלים הנקראים כח"ב תו"מ שבכל עולם מג' עולמות התחתונים הנקראים בריאה יצירה עשיה – אינם בחינת אלקיות, אלא הם בחינת כיסויים המעלימים אור א"ס ב"ה שבתוכם, ומודדים קצבה ושיעור אל הארתו כלפי המקבלים, שכל אחד מהם יקבל רק לפי שיעור הטהרה שבו.

ומבחינה זו, אע"פ שהאור עצמו אחד הוא, מכל מקום אנו מכנים האורות שבספירות בשם נרנח"י. כי האור מתחלק לפי תכונות הכלים. כי המלכות, היא הכיסוי היותר עב המעלמת על אור א"ס ב"ה, והאור שהיא מעבירה ממנו ית' למקבלים הוא רק בשיעור קטן, המיוחס לטהרת הדומם של גוף האדם לבד, וע"כ נק' נפש. והכלי דת"ת (תפארת) הוא יותר זך מכלי המלכות, והאור שהוא מעביר מא"ס ב"ה מיוחס לטהרת חלק הצומח דגוף האדם, כי פועל בו יותר מאור הנפש, ונקרא אור הרוח. וכלי דבינה יותר זך מת"ת, והאור שהוא מעביר מא"ס ב"ה מיוחס לטהרת חלק החי שבגוף האדם, שפעולתו גדולה מאד, ונקרא אור הנשמה. והכלי דחכמה זך מכולם, והאור שהוא מעביר מא"ס ב"ה מיוחס לטהרת חלק המדבר שבגוף האדם, ונקרא אור חיה, שלפעולתו אין שיעור. כמו שיתבאר לפנינו.

פרק מז

מז. וכאמור, בפרצוף הנפש שקנה האדם בכוח העסק בתורה ומצוות שלא בכוונה, כבר מלובשת שם נקודה מאור הרוח. ובהתחזק האדם לעסוק בתורה ומצוות בכוונה הרצויה, הולך ומטהר את החלק הצומח מבחינת רצון לקבל שבו, ובשיעור הזה הוא הולך ובונה את הנקודה דרוח לבחינת פרצוף. שע"י רמ"ח מצוות עשה בכוונה מתפשטת הנקודה ברמ"ח אבריה הרוחניים, וע"י קיום שס"ה מצוות לא תעשה מתפשטת הנקודה בשס"ה גידיה. וכשנשלמת בתרי"ג האברים כולם, היא עולה ומלבשת את ספירת התפארת שבעולם העשיה הרוחני, המעבירה לו מא"ס ב"ה אור יותר חשוב, הנק' אור הרוח, שהוא מכוון לפי טהרת חלק הצומח שבגוף האדם. וכל פרטי דומם צומח וחי שבעולם עשיה המתייחסים לקומת התפארת, מסייעים לפרצוף הרוח של האדם לקבל האורות מספירת התפארת בכל השלמות, על דרך שנתבאר לעיל באור הנפש, ע"ש[10].

ומכונה משום זה צומח דקדושה. וכן טבע הארתו כערך צומח הגשמי, שנתבאר לעיל (אות לו), שכבר יש לו שינויי תנועה הניכרים בכל פרט ופרט שבו לפי עצמו. כן

[10] זו כנגד חלוקה הג' לעיל אות לב.

אור הצומח הרוחני כבר כוחו גדול להאיר בדרכים מיוחדות לכל אבר ואבר מתרי"ג האברים שבפרצוף הרוח, וכל אחד מהם מראה כוח הפעולה המיוחס לאותו האבר. גם עם יציאת פרצוף הרוח יצאה עמו נקודה של המדרגה העליונה ממנו, דהיינו נקודה של אור הנשמה, שהיא מתלבשת בפנימיותו.

פרק מח

מח. וע"י העסק בסודות התורה ובטעמי מצוות, הוא מטהר חלק החי מהרצון לקבל שבו, ובשיעור הזה הולך ובונה את נקודת הנשמה המלובשת בו ברמ"ח אבריה ושס"ה גידיה. וכשנשלמת בכל בנינה ונעשית פרצוף, אז עולה ומלבשת לספירת הבינה שבעולם העשיה הרוחני, שכלי זה הוא זך ביותר לאין ערך על כלים הראשונים תו"מ (תפארת ומלכות), ועל כן הוא מעביר לו אור גדול מא"ס ב"ה הנקרא אור הנשמה. וכל פרטי דומם צומח חי שבעולם העשיה המיוחסים לקומת הבינה, נמצאים משמשים ומסייעים לפרצוף הנשמה של האדם לקבל אורותיו בשלמות מספירת הבינה, על דרך שנתבאר באור הנפש, ע"ש.
והוא נק' גם כן בחינת חי דקדושה, להיותו מכוון נגד טהרת חלק החי שבגוף האדם. וכן טבע הארתו כדרך שנתבאר במין החי הגשמי (לעיל אות לז), שהוא נותן הרגשה פרטית לכל אבר ואבר מתרי"ג אברי הפרצוף, להיות חי ומרגיש בהרגשה חפשית לכל אחד מהם בלי שום התלות בכלל הפרצוף, עד שנבחן שתרי"ג אברים שבו הם תרי"ג פרצופים המיוחדים במיני הארתם, כל אחד לפי דרכו. ומעלת אור הזה על אור הרוח ברוחניות, היא בערך הפרש מין החי כלפי הדומם וצומח בגשמיות. וכן יוצאת נקודה מאור החיה דקדושה (שהיא אור ספירת החכמה) עם יציאת פרצוף הנשמה ומתלבשת בפנימיותו.

פרק מט

מט. ואחר שכבר זכה באור הגדול ההוא הנק' אור הנשמה, אשר תרי"ג האברים שבפרצוף ההוא כבר מאירים כל אחד מהם באור שלם ובהיר המיוחד לו, כמו פרצוף מיוחד לעצמו – אז נפתח לו הפתח לעסוק בכל מצוה ומצוה על פי כוונה אמיתית

שבה. כי כל אבר של פרצוף הנשמה מאיר לו את דרכי כל מצוה המיוחסים לאותו אבר. ובכוחם הגדול של אורות ההם הוא הולך ומטהר את חלק המדבר שברצון לקבל שלו ומהפכו על רצון להשפיע, ובשיעור הזה הולכת ונבנית הנקודה של אור החיה המלובשת בו, ברמ"ח איבריה ושס"ה גידיה הרוחניים. וכשנשלמת לפרצוף שלם, אז עולה ומלבשת לספירת החכמה שבעולם העשיה הרוחני, אשר כלי הזה אין קץ לזכות שבו. ועל כן הוא מעביר לו אור גדול ועצום מאד מא"ס ב"ה, הנק' אור החיה או נשמה לנשמה. וכל הפרטים שבעולם העשיה שהם דומם וצומח וחי, המתייחסים לספירת החכמה, מסייעים לו לקבל אור ספירת החכמה בכל השלמות, על דרך שנתבאר באור הנפש, ע"ש.

וכן נק' מדבר דקדושה, להיותו מכוון נגד טהרת חלק המדבר שבגוף האדם. וכן ערכו של האור ההוא באלקיות כערך המדבר שבדצח"מ הגשמיים, דהיינו שקונה הרגש זולתו. באופן ששיעור גדלו של אור ההוא על גודל דצ"ח הרוחניים, כשיעור גדלו של מין המדבר הגשמי על דצ"ח הגשמיים.

ובחינת אור א"ס ב"ה המלובש בפרצוף זה הוא נק' אור יחידה.

פרק נ

נ. אמנם תדע שכל אלו ה' בחינות האורות נרנח"י שנתקבלו מעולם העשיה, אינן אלא בחינת נרנח"י של אור הנפש, ואין בהן עוד מבחינת אור הרוח ולא כלום. כי אין אור הרוח אלא בעולם היצירה, ואור הנשמה רק בעולם הבריאה, ואור החיה רק בעולם אצילות, ואור היחידה רק בעולם א"ק. אלא כמו שאמרנו לעיל, שכל שיש בכלל כולו מתגלה גם כן בכל הפרטים, עד הפרט היותר קטן שאך אפשר להיפרט. ולפיכך יש כל ה' בחינות נרנח"י גם בעולם העשיה, כדרך שבארנו אותן, אבל הן רק נרנח"י דנפש. וממש על דרך זה יש כל ה' בחינות נרנח"י בעולם היצירה והן רק ה' חלקי הרוח. וכן יש כל ה' בחינות נרנח"י בעולם הבריאה, והן ה' חלקי הנשמה. וכן הוא בעולם האצילות, שהן ה' חלקי אור החיה. וכן הוא בעולם א"ק, שהן ה' חלקי אור היחידה. וההפרש שבין עולם לעולם, הוא על דרך שבארנו בהבחנות שבין כל אחד מנרנח"י דעשיה.

פרק נא

נא. ודע, שהתשובה והטהרה אינה מקובלת זולת שתהיה בקביעות מוחלטת שלא ישוב לכסלו עוד. וזה שאמרו (עי' רמב"ם הל' תשובה ב, ב): "היכי דמי תשובה? עד שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לכסלו עוד". נמצא שמה שאמרנו שאם אדם מטהר את חלק הדומם מהרצון לקבל שבו, שהוא זוכה לפרצוף נפש דעשיה ועולה ומלביש את ספירת המלכות דעשיה, היינו ודאי שיזכה בטהרת חלק הדומם בקביעות מוחלטת באופן שלא ישוב לכסלו עוד. ואז יכול לעלות לעולם העשיה הרוחני, כי יש לו טהרה והשוואת הצורה בהחלט לעולם ההוא. אמנם שאר המדרגות שאמרנו, שהן רוח נשמה חיה יחידה דעשיה, שצריך לטהר כנגדן את חלק הצומח והחי והמדבר מהרצון לקבל שלו שילבישו ויקבלו האורות ההם, אין הטהרה צריכה להיות בקביעות מוחלטת עד שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לכסלו עוד.

והוא מטעם שכל עולם העשיה בכל ה' ספירות כח"ב תו"מ שבו, אינו אלא בחינת מלכות לבד, שיחסה רק לטהרת הדומם בלבד, וה' הספירות הן רק ה' חלקי המלכות. ועל כן כיון שכבר זכה על כל פנים בטהרת חלק הדומם שברצון לקבל, כבר יש לו השוואת הצורה לכל עולם העשיה. אלא כיון שכל ספירה וספירה מעולם העשיה מקבלת מהבחינה שכנגדה בעולמות העליונים ממנה. למשל: ספירת הת"ת דעשיה מקבלת מעולם היצירה, שכולו בחינת ת"ת ואור הרוח. וספירת בינה דעשיה מקבלת מעולם הבריאה, שכולו בחינת נשמה. וספירת חכמה דעשיה מקבלת מעולם האצילות, שכולו חכמה ואור החיה. ולפיכך אע"פ שלא טיהר אלא חלק הדומם בקביעות, מכל מקום אם טיהר שאר ג' חלקי הרצון לקבל שלו, על כל פנים שלא בקביעות, הוא יכול לקבל גם רוח נשמה חיה מת"ת ובינה וחכמה דעשיה, אלא רק שלא בקביעות, כי בשעה שנתעורר שוב אחד מג' חלקי הרצון לקבל שלו, נמצא תכף שאיבד את האורות ההם.

פרק נב

נב. ואחר שמטהר גם חלק הצומח שברצון לקבל שלו בבחינת קביעות, הוא עולה לעולם היצירה בקביעות ומשיג שם עד מדרגת הרוח בקביעות. ויכול להשיג שם גם האורות נשמה וחיה מספירות בינה וחכמה אשר שם הנבחנות לנשמה דרוח וחיה דרוח, אפילו מטרם שזכה לטהרת חלק החי והמדבר בבחינת קביעות מוחלטת, על דרך שנתבאר בעולם העשיה. אבל רק שלא בקביעות. כי אחר שהשיג טהרת הצומח מהרצון לקבל שבו בבחינת הקביעות, כבר הוא בהשוואת הצורה לעולם היצירה כולו עד רום המעלות, כנ"ל בעולם העשיה.

פרק נג

נג. ואחר שמטהר גם חלק החי מהרצון לקבל והופכו לרצון להשפיע, עד שיודע תעלומות יעיד עליו שלא ישוב לכסלו עוד, כבר הוא בהשוואת הצורה לעולם הבריאה ועולה ומקבל שם עד אור הנשמה בקביעות. וגם ע"י טהרת חלק המדבר שבגופו יכול לעלות עד ספירת החכמה ומקבל גם אור החיה אשר שם, אע"פ שעוד לא טיהר אותו בקביעות, כנ"ל ביצירה ועשיה. אבל גם האור מאיר לו שלא בקביעות כנ"ל.

פרק נד

נד. וכשזוכה לטהר בקביעות גם חלק המדבר מהרצון לקבל שבו, אז זוכה להשוואת הצורה לעולם האצילות, ועולה ומקבל שם אור החיה בקביעות. וכשזוכה יותר, זוכה לאור א"ס ואור היחידה המתלבש באור החיה. ואכמ"ל.

פרק נה

נה. והנה נתבאר היטב מה שעמדנו לעיל (באות מא). ששאלנו, למה לו לאדם כל אלו העולמות העליונים שברא השי"ת בשבילו, ואיזה צורך יש לו לאדם בהם. כי עתה תראה שאי אפשר כלל לאדם להגיע לעשיית נחת רוח ליוצרו זולת על ידי סיועם של כל העולמות האלו. כי בשיעור הטהרה של הרצון לקבל שבו הוא משיג

האורות והמדרגות של נשמתו הנקראים נרנח"י, וכל מדרגה שמשיג הרי האורות של אותה מדרגה מסייעים לו בטהרתו, וכן עולה במדרגותיו עד שזוכה להגיע אל השעשועים של תכלית הכוונה שבמחשבת הבריאה, כנ"ל (אות לג). וזה שאמרו בזוהר (נח אות סג) על המאמר "הבא לטהר מסייעין אותו", ושואל: במה מסייעין אותו? ואומר, שמסייעין אותו 'בְּנִשְׁמָתָא קַדִּישָׁא', ע"ש. כי אי אפשר לבוא לטהרה הרצויה למחשבת הבריאה, זולת ע"י סיוע כל המדרגות נרנח"י של הנשמה כמבואר.

פרק נו

פרק ד': הפנימיות וסודות התורה

נו. ויש לדעת שכל אלו נרנח"י שדברנו עד הנה, הרי הם ה' חלקים שכל המציאות נחלקת עליהם. אכן כל שיש בכלל כולו, נוהג אפילו בפרט היותר קטן שבמציאות כנ"ל. למשל, אפילו בבחי' דומם דעשיה הרוחני בלבדו יש שם להשיג ה' בחינות נרנח"י, שיש להם יחס לה' בחינות נרנח"י הכוללים. באופן שאי אפשר להשיג אפילו אור הדומם דעשיה, זולת ע"י ד' חלקי העבודה הנ"ל.

באופן שאין לך אדם מישראל שיפטור עצמו מלעסוק בכולן לפי ערכו. והוא צריך לעסוק בתורה ומצוות בכוונה, בכדי לקבל בחי' רוח בערכו. והוא צריך לעסוק בסודות התורה לפי ערכו, כדי שיקבל בחי' נשמה לפי ערכו, וכן בטעמי מצוות. כי אי אפשר לאור היותר קטן שבמציאות הקדושה שיהיה נשלם זולתם.

פרק נז

סיבת היבשות והחשכות בדורנו

נז. ומכאן תבין את היבשות והחשכות שמצאונו בדורנו זה, שלא נשמע כמוהן בכל הדורות שקדמו לנו. שהוא משום שאפילו העובדי ה' שמטו ידיהם מהעסק בסודות התורה. וכבר המשיל הרמב"ם[11] ז"ל משל אמיתי על זה ואמר, שאם שורה של אלף אנשים סומים הולכים בדרך, ויש להם על כל פנים פיקח אחד בראשם – הרי הם בטוחים כולם שילכו בדרך הישר ולא יפלו בפחים ומכמורות, להיותם נמשכים

[11] עיין מורה נבוכים ח"ג פי"א, וע"ע חובות הלבבות שער היחוד פ"ב.

אחר הפיקח שבראשם. אבל אם חסר להם אותו האחד, בלי ספק שיכשלו בכל דבר המוטל בדרך ויפלו כולם לבור שחת. כן הדבר שלפנינו, אם היו על כל פנים עובדי השי"ת עוסקים בפנימיות התורה, והמשיכו אור שלם מא"ס ב"ה, הרי כל בני הדור היו נמשכים אחריהם וכולם היו בטוחים בדרכם שלא יכשלו. ואם גם עובדי השי"ת סלקו את עצמם מחכמה זו, אין פלא שכל הדור נכשל בגללם. ומגודל צערי לא אוכל להאריך בזה.

פרק נח

הפתרון לחשכות

נח. אמנם ידעתי הסיבה, שהיא בעיקר מתוך שנתמעטה האמונה בכלל והאמונה בקדושי עליון חכמי הדורות בפרט, וספרי הקבלה והזוהר מלאים ממשלים גשמיים – על כן נפל הפחד על כל אחד שלא יצא שכרו בהפסדו, כי ח"ו קרוב להכשל בפסל ודמות.

והוא שהעירני לעשות ביאור מספיק על כתבי האר"י ז"ל, ועתה על הזוהר הקדוש, והסרתי הפחד הזה לגמרי. כי ביארתי והוכחתי בעליל, את הנמשל הרוחני של כל דבר, שהוא מופשט מכל דמיון גשמי, למעלה מהמקום ולמעלה מהזמן, כמו שיראו המעיינים, למען לאפשר לכל המון בית ישראל ללמוד ספר הזוהר ולהתחמם באורו הקדוש.

וקראתי הביאור בשם 'הסולם', להורות שתפקיד ביאורי הוא כתפקיד כל סולם. שאם יש לך עליה מלאה כל טוב, אינך חסר אלא סולם לעלות בו, ואז כל טוב העולם בידיך. אמנם אין הסולם מטרה כלפי עצמו. כי אם תנוח במדרגות הסולם ולא תכנס אל העליה, אז לא תושלם כוונתך. כן הדבר בביאור שלי על הזוהר. כי לבאר דבריהם העמוקים מכל עמוק עד סופם, עוד לא נברא הביטוי לזה. אלא עשיתי על כל פנים בביאורי זה דרך ומבוא לכל בן אדם, שיוכל על ידו לעלות ולהעמיק ולהסתכל בספר הזוהר גּוּפֵיהּ (עצמו). כי רק אז תושלם כוונתי בביאורי זה.

פרק נט

מחבר ספר הזוהר

נט. והנה כל המצויים אצל ספר הזוהר הקדוש, כלומר המבינים מה שכתוב בו, הסכימו פה אחד שספר הזוהר הקדוש חיברו התנא האלהי רבי שמעון בן יוחאי. חוץ מהרחוקים מחכמה זו, שיש מהם המפקפקים ביחוסו זה ונוטים לומר על סמך מעשיות בדויות ממתנגדי החכמה הזו, שמחברו הוא המקובל ר' משה די ליאון או אחרים הסמוכים לו בזמן.

פרק ס

ס. ואני כשאני לעצמי, הרי מיום שזכיתי באור השי"ת להתבונן מעט בספר הקדוש הזה לא עלה על לבי לחקור ביחוסו. והוא מטעם פשוט, כי לפי תוכנו של הספר, עלתה בלבי מעלת יקר התנא רשב"י, לאין ערך יותר על כל התנאים הקדושים. ואם היה מתברר לי בבירור גמור שמחברו הוא שם אחר, כגון ר' משה די ליאון ז"ל וכדומה, הרי אז היתה גדלה אצלי מעלת האיש ר"מ די ליאון ז"ל, יותר מכל התנאים הקדושים וגם רשב"י בכללם.

אמנם באמת לפי מידת עומק החכמה שבספר, אם הייתי מוצא בבירור שמחברו הוא אחד ממ"ח הנביאים, היה זה מקובל על לבי ביותר, מליחסו לאחד מהתנאים. ומכל־שכן אם הייתי מוצא שמשה רבינו קיבל אותו מהר סיני מהשי"ת עצמו – אז היתה שוככת דעתי לגמרי, כי לו נאה ולו יאה חיבור כזה. ולפיכך, כיון שזכיתי לערוך ביאור מספיק השווה לכל בעל עיון, להבין מעט מה שכתוב בו בספר, אני חושב שכבר נפטרתי בזה לגמרי מלטרוח עוד ולהכניס עצמי בחקירה הזאת, כי כל משכיל בזוהר לא יוכל להסתפק עוד שמחברו יוכל להיות איש פחות במעלה מהתנא רשב"י הקדוש.

פרק סא

גילויו בדורות האחרונים

סא. אכן לפי זה נשאלת השאלה, למה לא היה נגלה ספר הזוהר לדורות הראשונים,

שבלי ספק היו חשובים במעלה יותר מדורות האחרונים והיו ראויים לו יותר. ויחד עם זה יש לשאול, למה לא נגלה ביאור ספר הזוהר עד האריז"ל, ולא למקובלים שקדמו לו. והתמיהה העולה על כולנה, למה לא נגלו ביאור דברי האריז"ל ודברי הזוהר, מימי האריז"ל עד דורנו זה (ועיין בהקדמתי לספר פנים מסבירות על הע"ח באות ח' ד"ה ואיתא, עש"ה). ונשאלת השאלה, הכי אַכְשַׁר דָּרִי[12].

והתשובה היא, כי העולם במשך זמן קיומו של שִׁיתָא אַלְפֵי שְׁנִי, הוא כמו פרצוף אחד שיש לו ג' שלישים ראש תוך וסוף, דהיינו חב"ד חג"ת נה"י (חכמה בינה דעת, חסד גבורה תפארת, נצח הוד יסוד). וזה שאמרו ז"ל (סנהדרין צז, א): ב' אלפים תֹּהוּ, ב' אלפים תורה, וב' אלפים ימות המשיח. כי בב' אלפים הראשונים שהם בחינת ראש וחב"ד, היו האורות מועטים מאד והיו נחשבים לבחינת ראש בלי גוף, שאין בו אלא אורות דנפש.

כי יש ערך הפכי בין כלים לאורות: כי בכלים הכלל הוא שהכלים הראשונים נגדלים בכל פרצוף מתחילה, ובאורות הוא להיפך, שאורות התחתונים מתלבשים בפרצוף מתחילה. ונמצא כל עוד שאין בכלים רק העליונים לבד, דהיינו כלים דחב"ד, יורדים שם להתלבש רק אורות דנפש, שהם האורות התחתונים ביותר. זה שאמרו על ב' אלפים ראשונים, שהם בבחינת תהו.

ובב' אלפים השניים של העולם שהם בחינת חג"ת דכלים, ירד ונתלבש אור הרוח בעולם. שהוא סוד תורה. על כן אמרו על ב' אלפים האמצעים, שהם תורה. וב' אלפים האחרונים הם נהי"מ דכלים, ועל כן מתלבש בעולם בזמן ההוא אור דנשמה, שהוא האור היותר גדול, ועל כן הם ימות המשיח.

פרק סב

סב. גם הדרך היא בכל פרצוף פרטי, שבכלים דחב"ד חג"ת עד החזה שלו האורות מכוסים, ואינם מתחילים להאיר חסדים המגולים, שפירושו התגלות הארת חכמה עליונה, אלא מחזה ולמטה, דהיינו בנהי"מ שלו. והיא הסיבה שמטרם התחילו להתגלות הכלים דנהי"מ בפרצוף העולם, שהם ב' אלפים האחרונים, היתה חכמת

[12] וכי נעשו הדורות כשרים? וכי דורות האחרונים טובים מן הראשונים?!

הזוהר בכלל וחכמת הקבלה בפרט מכוסה מן העולם. אלא בזמן האריז"ל, שכבר נתקרב זמן השלמת הכלים שמחזה ולמטה, נתגלתה אז הארת חכמה העליונה בעולם ע"י נשמת האלהי ר' יצחק לוריא ז"ל, שהיה מוכן לקבל האור הגדול הזה, ועל כן גילה העיקרים שבספר הזוהר וגם חכמת הקבלה, עד שהעמיד בצד כל הראשונים שקדמוהו.

ועם כל זה, כיון שהכלים האלו עוד לא נשלמו לגמרי (שהוא נפטר בזמן ה' אלפים של"ב כנודע), על כן לא היה העולם עוד ראוי שיתגלו דבריו, ולא היו דבריו הקדושים אלא קניין ליחידי סגולה מועטים, שלא ניתנה להם הרשות לגלותם בעולם. וכעת בדורנו זה, אחר שכבר קרובים אנו לגמר ב' אלפים האחרונים, לפיכך ניתנה עתה הרשות[13] לגלות דבריו ז"ל ודברי הזוהר בעולם, בשיעור חשוב מאד. באופן שמדורנו זה ואילך יתחילו להתגלות דברי הזוהר בכל פעם יותר ויותר, עד שיתגלה כל השיעור השלם שבחפץ השי"ת.

פרק סג

סג. ולפי זה תבין שבאמת אין קץ לשיעור מעלתם של דורות הראשונים על האחרונים. כי זה הכלל בכל הפרצופין של העולמות ושל הנשמות, אשר כל הזך נברר תחילה אל הפרצוף. ולפיכך נבררו תחילה הכלים דחב"ד מהעולם וכן מהנשמות. ולפיכך היו הנשמות שבב' אלפים הראשונים גבוהות לאין קץ – ועם כל זה לא יכלו לקבל קומת אור שלם, מפאת החסרון של החלקים הנמוכים מהעולם ומהן עצמן, שהם חג"ת נהי"מ כנ"ל.

וכן אח"כ בב' אלפים האמצעים, שנתבררו הכלים דחג"ת אל העולם וכן מן הנשמות, היו הנשמות באמת מבחינת עצמן עוד זכות עד מאוד, כי כלים דחג"ת מעלתם קרובה לחב"ד (כמ"ש בהקסה"ז עמ' ו' ד"ה ומה). ועם כל זה עוד היו האורות מכוסים בעולם, מטעם חסרון הכלים שמחזה ולמטה מהעולם וכן מן הנשמות.

ולפיכך בדורנו זה, שהגם ש[מצד] מהות הנשמות הללו הן הגרועות שבמציאות, כי על כן לא יכלו להתברר לקדושה עד היום – עם כל זה הֵנָּה המשלימות את פרצוף

[13] ביאור ענין הרשות, ראה לעיל עמ' ח' מאמר גילוי טפח וכיסוי טפחיים.

העולם ופרצוף כללות הנשמות מבחינת הכלים, ואין המלאכה נשלמת אלא על ידיהן. כי עתה כשכבר נשלמים הכלים דנה"י ויש עתה כל הכלים ראש תוך וסוף בפרצוף, נמשכות עתה קומות שלמות של האורות בראש תוך וסוף, לכל הכדאים להם, דהיינו נר"ן שלמים כנ"ל. ולפיכך רק עם השתלמותן של הנשמות הנמוכות הללו יכולים האורות העליונים להתגלות ולא מקודם לכן.

פרק סד

סד. ובאמת נמצאת קושיא זו עוד בדברי חז"ל (ברכות כ, א):
אמר ליה רב פפא לאביי, מאי שנא ראשונים דאתרחיש להו ניסא, ומאי שנא אנן דלא מתרחיש לן ניסא. אי משום תנויי? בשני דרב יהודה כולי תנויי בנזיקין הווה, ואנן קא מתנינן שיתא סדרי. וכי הווה מטי רב יהודה בעוקצין וכו' אמר, הויות דרב ושמואל קא חזינא הכא, ואנן קא מתנינן בעוקצין תליסר מתיבתא. ואילו רב יהודה כי הווה שליף חד מסאניה אתי מטרא, ואנן קא מצערינן נפשין ומצווח קא צווחינן ולית דמשגח בן. אמר ליה, קמאי הוו קא מסרי נפשייהו אקדושת השם וכו'[14]ביאור:
אמר לו רב פפא לאביי, במה שונים דורות הראשונים שהתרחשו להם נסים, ובמה שונים אנחנו שאין מתרחשים לנו נסים? אם משום מעלתם בלימוד התורה– הרי בשנותיו של רב יהודה לא היו גדולים בכל הגמרא אלא רק בנזיקין (מסכתות בבא קמא בבא מציעא ובבא בתרא - רש"י). ואנחנו, הרי אנו לומדים כל ששת הסדרים. ועוד, כשהיה רב יהודה מגיע ללמוד במסכת עוקצין. היה אומר: "קושיות של רב ושמואל אני רואה כאן" (כלומר, טעם המשניות הללו קשה עלי ככל הקושיות שהיו רבותי רב ושמואל מתקשים בהן בכל הגמרא, רש"י). ואנחנו לומדים מסכת עוקצין בשלש עשרה ישיבות שונות (ע"פ תוס').
ואף על פי כן, רב יהודה כשהיה חולק נעל אחת (לעינוי על עצירת גשמים)– מיד בא הגשם. ואילו אנו מצערים עצמנו וצווחים בתפילה– ואין משגיח בנו (מדוע א"כ דורות הראשונים זכו לניסים ואנו לא)? השיב אביי לרב פפא: הראשונים היו מוסרים את נפשם על קדושת ה', ואילו אנו איננו מוסרים נפשינו על קדושת ה'.. עכ"ל עש"ה.

הרי שאע"פ שהן למקשן והן למתרץ היה ברור שהראשונים היו חשובים מהם, מכל־מקום מבחינת התורה והחכמה היו רב פפא ואביי יותר חשובים מהראשונים. הרי מפורש, שאע"פ שהדורות הראשונים חשובים יותר מדורות האחרונים מ[צד] מהות נשמתם עצמם כנ"ל, שהוא מטעם שכל הזך ביותר נברר תחילה לבוא לעולם – מכל־מקום מבחינת חכמת התורה, היא מתגלה יותר ויותר בדורות האחרונים. והוא מטעם שאמרנו, כי מתוך שקומה הכללית הולכת ונשלמת על ידי היותר אחרונים דווקא, לכן נמשכים להם אורות יותר שלמים, אע"פ שמהותם עצמם היא גרועה ביותר.

פרק סה

סה. ואין להקשות לפי זה, א"כ למה אסור לחלוק על הראשונים בתורת הנגלה. הענין הוא, כי במה ששייך להשלמת חלק המעשי מהמצוות – הוא להיפך, שהראשונים נשלמו בהם יותר מהאחרונים. והוא משום שבחינת המעשה נמשכת מהכלים הקדושים של הספירות, וסודות התורה וטעמי המצוה נמשכים מהאורות שבספירות. וכבר ידעת שיש ערך הפוך מהכלים להאורות: שבכלים, העליונים נגדלים מתחילה (כנ"ל אות סב). על כן נשלמו הראשונים בחלק המעשה יותר מהאחרונים. משא"כ באורות, שהתחתונים נכנסים מתחילה, ועל כן נשלמים בהם התחתונים יותר מהראשונים. והבן היטב.

פרק סו

פנימיות וחיצוניות

סו. ודע, שבכל דבר יש פנימיות וחיצוניות. ובכללות העולם נחשבים ישראל זרע אברהם יצחק ויעקב לפנימיות העולם, וע' אומות נחשבים לחיצוניות העולם. וכן בישראל עצמם יש פנימיות, שהם עובדי השי"ת השלמים, וכן יש חיצוניות שאינם מתמסרים לעבודת השי"ת. וכן באומות העולם עצמם, יש פנימיות שהם חסידי אומות העולם, ויש חיצוניות שהם הגסים והמזיקים שבהם וכדומה. וכן בעובדי השי"ת שבבני ישראל, יש פנימיות שהם הזוכים להבין נשמת פנימיות התורה

וסודותיה, וחיצוניות שהם אותם שאינם עוסקים אלא בחלק המעשה שבתורה. וכן בכל אדם מישראל, יש בו פנימיות שהיא בחינת ישראל שבו, שהוא סוד הנקודה שבלב, וחיצוניות שהיא בחינת אוה"ע (אומות העולם) שבו, שהיא הגוף עצמו. אלא שאפילו בחי' אוה"ע שבו נחשבים בו כמו גרים. כי להיותם דבוקים על הפנימיות, הם דומים לגרי צדק מאומות העולם שבאו והתדבקו בכלל ישראל.

פרק סז

סז. ובהיות האדם מישראל מגביר ומכבד את בחינת פנימיותו, שהיא בחינת ישראל שבו, על חיצוניותו, שהיא בחינת אוה"ע שבו. דהיינו שנותן רוב טרחתו ויגיעתו להגדיל ולהעלות בחינת פנימיות שבו לתועלת נפשו, וטרחה מועטת בשיעור המוכרח הוא נותן לקיום בחי' אוה"ע שבו, דהיינו לצרכי הגוף, דהיינו כמ"ש (אבות פ"א) "עשה תורתך קבע ומלאכתך עראי" – הנה אז גורם במעשיו, גם בפנימיות וחיצוניות דכללות העולם, שבני ישראל עולים בשלמותם מעלה מעלה, ואוה"ע שהם החיצוניות שבכללות העולם, יכירו ויחשיבו את ערך בני ישראל.
ואם ח"ו להיפך, שהאדם הפרטי מישראל מגביר ומחשיב את בחינת חיצוניותו, שהיא בחינת אוה"ע שבו, על בחינת ישראל שבו. וכמ"ש (דברים כח, מג) "הגר אשר בקרבך" דהיינו החיצוניות שבו, "יעלה עליך מעלה מעלה". "ואתה" בעצמך, דהיינו הפנימיות שהיא בחינת ישראל שבך, "תרד מטה מטה". אז גורם במעשיו, שגם החיצוניות שבכללות העולם, שהם אוה"ע, עולים מעלה מעלה, ומתגברים על ישראל ומשפילים אותם עד לעפר, ובני ישראל שהם הפנימיות שבעולם ירדו מטה מטה ח"ו[14].

פרק סח

סח. ואל תתמה על זה שאדם פרטי יגרום במעשיו מעלה או ירידה לכללות העולם. כי זהו חוק ולא יעבור, אשר הכלל והפרט שווים כב' טיפות מים, וכל שנוהג בכלל כולו נוהג גם בפרט. ואדרבה, הפרטים עושים כל מה שבכלל כולו. כי לא יתגלה הכלל

[14] הרחבה בענין זה ראה ברכת שלום - שמעתי מאמר יג.

אלא לאחר גילוי הפרטים שבו, ולפי מידתם ואיכותם של הפרטים. וודאי שמעשה הפרט לפי ערכו מוריד או מעלה את הכלל כולו.

בְּהַאי חִבּוּרָא יִפְקוּן מִן גָּלוּתָא בְּרַחֲמֵי

ובזה יתבאר לך מה שאיתא (שמובא) בזוהר, שמתוך העסק בספר הזוהר ובחכמת האמת, יזכו לצאת מתוך הגלות לגאולה שלמה (תיקוני זוהר סוף תיקון ו). שלכאורה, מה ענין לימוד הזוהר לגאולתם של ישראל מבין האומות.

פרק סט

סט. ובהמבואר מובן היטב, כי גם התורה יש בה פנימיות וחיצוניות כמו כללות העולם כולו, ולפיכך גם העוסק בתורה יש לו אלו ב' המדרגות. ובהיותו מגביר טרחתו בפנימיות התורה וסודותיה, נמצא גורם בשיעור הזה שמעלת פנימיות העולם שהם ישראל, תעלה מעלה מעלה על חיצוניות העולם שהם אוה"ע. וכל האומות יודו ויכירו בשבחם של ישראל עליהם, עד שיקוים הכתוב (ישעיה יד, ב) "ולקחום עמים והביאום אל מקומם, והתנחלום בית ישראל על אדמת ה'" וגו'. וכמו כן הכתוב (ישעיה מט, כב) "כה אמר ה' אלהים הִנֵּה אֶשָּׂא אֶל גּוֹיִם יָדִי וְאֶל עַמִּים אָרִים נִסִּי וְהֵבִיאוּ בָנַיִךְ בְּחֹצֶן וּבְנֹתַיִךְ עַל כָּתֵף תִּנָּשֶׂאנָה".

אבל אם ח"ו להיפך, שהאדם מישראל משפיל מעלת פנימיות התורה וסודותיה, הדנה בדרכי נשמותינו ומדרגותיהן וכן בחלק השכל וטעמי מצוה, כלפי מעלת חיצוניות התורה הדנה בחלק המעשה בלבד, ואפילו אם עוסק פעם בפנימיות התורה, הריהו מקציב לה שעה מועטת מזמנו בשעה שלא יום ולא לילה, כמו שהיתה ח"ו דבר שאין צורך בו – הוא נמצא גורם בזה להשפיל ולהוריד מטה מטה את פנימיות העולם שהם בני ישראל, ולהגביר את חיצוניות העולם עליהם שהם אוה"ע, וישפילו ויבזו את בני ישראל, ויחשיבו את ישראל כמו שהיו דבר מיותר בעולם ואין לעולם חפץ בהם ח"ו.

ולא עוד אלא גורמים בזה שאפילו החיצוניות שבאוה"ע מתגברת על פנימיות שלהן עצמן. כי הגרועים שבאוה"ע שהם המזיקים ומחריבי העולם, מתגברים ועולים מעלה מעלה על הפנימיות שלהם שהם חסידי אומה"ע. ואז הם עושים כל החורבנות

והשחיטות האיומות שבני דורנו היו עדי ראיה להם[15]. השם ישמרנו מכאן ואילך. הרי לעיניך, שגאולת ישראל וכל מעלתם תלויות בלימוד הזוהר ובפנימיות התורה. ולהיפך, כל החורבנות וכל ירידתם של בני ישראל הם מחמת שעזבו את פנימיות התורה, והשפילו מעלתה מטה מטה ועשו אותה כמו שהיתה ח"ו דבר שאין צורך בו כלל.

פרק ע

ע. וזה שאמרו בתיקונים (תיקוני זהר תיקון ל, נתיב תניינא) וז"ל: קוּמוּ וְאִתְעָרוּ לְגַבֵּי שְׁכִינְתָּא, דְּאִית לְכוֹן לְבָא בְּלָא סֻכְלְתָנוּ לְמִנְדַּע בָּהּ, וְאִיהִי בֵּינַיְכוּ. קומו והתעוררו בשביל השכינה הקדושה, שהרי יש לכם לב ריקן בלי בינה לדעת ולהשיג אותה, אע"פ שהיא בתוככם.

וְרָזָא דְמִלָּה, קוֹל אוֹמֵר קְרָא – כְּגוֹן "קְרָא נָא הֲיֵשׁ עוֹנֶךָ, וְאֶל מִי מִקְּדוֹשִׁים תִּפְנֶה". וְהֵיא אָמְרַת: מָה אֶקְרָא, כָּל הַבָּשָׂר חָצִיר – כֻּלָּא אִינּוּן כִּבְעִירָן דְּאָכְלִין חָצִיר. וְכָל חַסְדּוֹ כְּצִיץ הַשָּׂדֶה – כָּל חֶסֶד דְּעָבְדִין, לְגַרְמַיְיהוּ עָבְדִין. וסוד הדבר, כמ"ש (ישעיה מ, ו): "קול אומר קרא", שקול דופק בלבו של כל אחד ואחד מישראל לקרוא ולהתפלל להרמת השכינה הקדושה, שהיא כללות הנשמות של כל ישראל (ומביא ראיה מהכתוב "קרא נא היש עוֹנֶךָ", שקריאה פירושה תפילה). אבל השכינה אומרת "מה אקרא", כלומר אין בי כוח להרים את עצמי מעפר. בשביל ש"כל הבשר חציר", כולם המה כבהמות אוכלי עשב וחציר, כלומר שעושים המצוות בלי דעת כמו בהמות. "וכל חסדו כציץ השדה", כל החסדים שעושים, לעצמם הם עושים. כלומר שאין כוונתם במצוות שעושים, שתהיינה בכדי להשפיע נחת רוח ליוצרם, אלא רק לתועלת עצמם הם עושים המצוות.

וַאֲפִילוּ כָּל אִינּוּן דְּמִשְׁתַּדְּלִין בְּאוֹרַיְיתָא, כָּל חֶסֶד דְּעָבְדִין לְגַרְמַיְיהוּ עָבְדִין. ואפילו הטובים שבהם שמסרו זמנם על עסק התורה, לא עשו זה אלא לתועלת גופם עצמם, בלי כוונה הרצויה בכדי להשפיע נחת רוח ליוצרם.

[15] הקדמה זו נכתבה בסמיכות לשואת יהדות אירופה. אדמו"ר בעל הסולם החל כתיבתו של פירוש "הסולם" על הזוהר הק' בשנת תש"ג, ועם סיום כתיבת כרך א' נסתיימה המלחמה.

בְּהַהוּא זִמְנָא וכו' "רוּחַ הוֹלֵךְ וְלֹא יָשׁוּב" לְעָלְמָא, וְדָא אִיהוּ רוּחָא דְמָשִׁיחַ. בעת ההיא, נאמר על הדור (תהלים עח, לט): "רוח הולך ולא ישוב" להעולם, דהיינו רוח המשיח, הצריך לגאול את ישראל מכל צרותיהם עד לגאולה השלמה, לקיים הכתוב "ומלאה הארץ דעה את ה'" וגו' – הרוח הזה נסתלק לו והלך, ואינו מאיר בעולם.

וַי לוֹן מָאן דְגָרְמִין דְיֵזִיל לֵיהּ מִן עָלְמָא וְלָא יְתוּב לְעָלְמָא, דְאִלֵּין אִינוּן דְעָבְדִין לְאוֹרַיְיתָא יְבֵשָׁה וְלָא בָעָאן לְאִשְׁתַּדְלָא בְחָכְמָה דְקַבָּלָה. אוי להם לאותם אנשים הגורמים שרוחו של משיח יסתלק וילך לו מהעולם, ולא יוכל לשוב לעולם. שהמה הם העושים את התורה ליבשה, כלומר בלי משהו לחלוחית של שֵׂכל ודעת. כי מצטמצמים רק בחלק המעשי של התורה, ואינם רוצים להשתדל ולהבין בחכמת הקבלה, לידע ולהשכיל בסודות התורה וטעמי מצוה.

וַי לוֹן דְגָרְמִין עֲנִיוּתָא וְחַרְבָּא וּבִיזָה וְהֶרֶג וְאַבְּדָן בְּעָלְמָא. אוי להם, שהם גורמים במעשיהם הללו, שיהיו עניות וחרב וחמס וביזה והריגות והשמדות בעולם. עכ"ל.

פרק עא

עא. וטעם דבריהם הוא כמו שבארנו, שבהיות כל עוסקי התורה מזלזלים בפנימיות שלהם ובפנימיות התורה, ומניחים אותה כמו דבר שאין צורך בו בעולם, ויעסקו בה רק בשעה שלא יום ולא לילה, והמה בה כעוורים מגששים קיר. שבזה המה מגבירים את חיצוניותם עצמם, דהיינו תועלת גופם, וכן את חיצוניות התורה המה מחשיבים על פנימיות התורה. ואז המה גורמים במעשיהם הללו, שכל בחינות החיצוניות שישנן בעולם מגבירות את עצמן על כל חלקי הפנימיות שבעולם, כל אחת לפי מהותה.

כי החיצוניות שבכלל ישראל, דהיינו עמי הארצות שבהם, מתגברת ומבטלת את הפנימיות שבכלל ישראל שהם גדולי התורה. וכן החיצוניות שבאומות העולם, שהם בעלי החורבן שבהם, מתגברת ומבטלת את הפנימיות שבהם, שהם חסידי אומות העולם. וכן חיצוניות כללות העולם, שהם אוה"ע מתגברת ומבטלת את בני ישראל, שהם פנימיות העולם. ובדור כזה, כל בעלי החורבן שבאומות העולם מרימים ראש, ורוצים בעיקר להשמיד ולהרוג את בני ישראל, דהיינו כמו שאמרו ז"ל (יבמות סג, א)

"אין פורענות באה לעולם אלא בשביל ישראל". דהיינו כמ"ש בתיקונים הנ"ל שהם גורמים עניות וחרב ושוד והריגות והשמדות בעולם כולו.

ואחר שבעוונותינו הרבים נעשינו עדי ראיה לכל האמור בתיקונים הנ"ל. ולא עוד אלא שמידת הדין פגעה דווקא בהטובים שבנו, כמ"ש ז"ל (ב"ק ס, א) "ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים תחילה". ומכל הפאר שהיה לכלל ישראל בארצות פולין וליטא וכו', לא נשאר לנו אלא השרידים שבארצנו הקדושה. הנה מעתה מוטל רק עלינו, שארית הפליטה, לתקן את המעוות החמור הזה, וכל אחד ואחד מאתנו שרידי הפליטה, יקבל על עצמו בכל נפשו ומאודו, להגביר מכאן ואילך את פנימיות התורה וליתן לה את מקומה הראוי, כחשיבותה על מעלת חיצוניות התורה – ואז יזכה כל אחד ואחד מאתנו להגביר מעלת פנימיותו עצמו, דהיינו בחינת ישראל שבו, שהיא צרכי הנפש, על בחינת חיצוניותו עצמו, שהיא בחינת אוה"ע שבו, שהיא צרכי הגוף. ויגיע כוח הזה גם על כלל ישראל כולו, עד שעמי הארצות שבנו יכירו וידעו את השבח והמעלה של גדולי ישראל עליהם וישמעו אליהם ויצייתו להם. וכן פנימיות אוה"ע, שהם חסידי אומות העולם, יתגברו ויכניעו את החיצוניות שלהם, שהם בעלי החורבן. וכן פנימיות העולם שהם ישראל, יתגברו בכל שבחם ומעלתם על חיצוניות העולם שהם האומות.

אז כל אומות העולם יכירו ויודו במעלת ישראל עליהם. ויקיימו הכתוב "וּלְקָחוּם עַמִּים וֶהֱבִיאוּם אֶל מְקוֹמָם, וְהִתְנַחֲלוּם בֵּית יִשְׂרָאֵל עַל אַדְמַת ה'" וגו'. וכן "וְהֵבִיאוּ בָנַיִךְ בְּחֹצֶן וּבְנוֹתַיִךְ עַל כָּתֵף תִּנָּשֶׂאנָה". וזה שאמרו בזוהר נשא (אות צ') וז"ל: בְּהַאי חִבּוּרָא דִּילָךְ דְּאִיהוּ סֵפֶר הַזֹּהַר וכו' יִפְקוּן בֵּיהּ מִן גָּלוּתָא בְּרַחֲמֵי (בחיבור הזה שלך, של רשב"י, שהוא ספר הזוהר, יצאו בו מן הגלות ברחמים), דהיינו כמבואר. אמן כן יהי רצון.